

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X, Y IR Z SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS ADMINISTRACIJĄ IR NACIONALINĘ ŽEMĖS TARNYBĄ PRIE ŽEMĖS ŪKIO MINISTERIJOS

2020 m. lapkričio 17 d. Nr. 4D-2020/2-452
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai gavo X, Y ir Z (toliau vadinama – Pareiškėjai) skundą dėl Alytaus miesto savivaldybės (toliau vadinama – Savivaldybė) administracijos pareigūnų ir Nacionalinės žemės tarnybos prie Žemės ūkio ministerijos (toliau vadinama – NŽT) Alytaus skyriaus (toliau vadinama – Skyrius) pareigūnų veiksmų, netinkamai sprendžiant klausimus, susijusius su nuosavybės teisių atkūrimu.

2. Skunde nurodyta:

2.1. 2020 m. sausio 17 d. gavo NŽT 2019 m. gruodžio 31 d. sprendimą dėl piniginių kompensacijos skyrimo, neįgyvendinus pasirinkto nuosavybės teisių į žemę atkūrimo būdo – naujo žemės sklypo individualiai statybai Alytaus mieste.

Nuosavybės teisių atkūrimo procedūros Alytaus mieste nuo 2018 m. iki 2019 m. sausio mėnesio pabaigos buvo vykdomos netinkamai, neužtikrinant sklandaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo. NŽT Skyrius teisės aktuose reglamentuotas nuosavybės teisių atkūrimo procedūras vykdė formaliai, skubotai, netinkamai, dėl ko **pretendentų atkurti nuosavybės teises 2019 m. birželio 4 d. susirinkimui buvo pateikti nesutvarkytų, netinkamai sužymėtų žemės sklypų dokumentai**. Todėl asmenims, pretenduojantiems Alytaus mieste gauti naują žemės sklypą, nebuvo sudaryta galimybė tinkamai įgyvendinti teisę atkurti nuosavybę piliečių (Pareiškėjų) pasirinktu būdu.

Tiek NŽT Skyrius, tiek Savivaldybės administracija savo veiksmais nuo 2019 m. rugpjūčio 23 d. iki 2019 m. spalio 9 d. nutraukė teisės pažeidimus savo kompetencijos ribose ir tęsė nuosavybės teisių atkūrimo procedūras pagal teisės aktų reikalavimus. Tačiau NŽT 2019 m. gruodžio 31 d. sprendimu nepagrįstai ir neteisėtai nuosavybės teisių atkūrimo procedūros užbaigtos Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje nustatytais terminais iki 2019 m. gruodžio 31 d., neatlikus visų būtinų procedūrų ne piliečių pasirinktu būdu.

2.2. Savivaldybės administracija vengė vykdyti Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo (toliau vadinama – Atkūrimo įstatymas), Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos (toliau vadinama – Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarka), Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo reikalavimus. Savivaldybės administracija vengė perduoti tiek 2018 m. vasario 13 d. direktoriaus įsakymu Nr. DV-200, tiek ir kitais įsakymais 2018 metais suformuotus nuosavybės teisių atkūrimui tinkamus žemės sklypus. Kaip paaiškėjo vėliau, Savivaldybės administracija siekė šiuos sklypus išlaikyti savo žinioje iki žemės reformos įgyvendinimo pabaigos, kad būtų galima naujai suformuotus žemės sklypus ne gražinti piliečiams,

o parduoti aukciono būdu. **Vietoje 2018 metais naujai suformuotų žemės sklypų perdavimo nuosavybės teisių atkūrimui Savivaldybės administracija pradėjo formuoti žemės sklypus apleistoje teritorijoje, netinkamoje nuosavybės teisių atkūrimui. Apie tai Savivaldybės administracija buvo perspėta NŽT Skyriaus raštais ir 2018 metais (žr. pažymos 12.1 punktą), ir 2019 metais (žr. pažymos 12.7 punktą).**

2.3. Savivaldybės administracijos direktorius 2019 m. sausio 7 d. įsakymu (jau po Žemės reformos įstatymo 22 straipsnio imperatyviai nurodytų terminų) patvirtino apleistoje teritorijoje suformuotus žemės sklypus, kurių 42 bylas 2019 m. balandžio 4 d. perdavė NŽT Skyriui nuosavybės teisių atkūrimui. **Sklypai buvusio gelžbetonio teritorijoje, su gelžbetonio konstrukcijomis, po žeme palaidotomis statybinėmis atliekomis (bitumu bei kitomis), asfaltbetonio dangomis, pastatytais statiniais, šiltnamiais, daržais, šuliniais ir kt. nebuvo tinkami nuosavybės teisių atkūrimui.**

2.4. **Nei Savivaldybės administracija, nei NŽT Skyrius netikrino faktinių aplinkybių, kad dalis perduotų sklypų neatitinka teisės aktų reikalavimų, nors Pareiškėjai institucijoms teikė ne vieną raštą, prašymą, skundą (žr. pažymos 12.8-12.9, 12.12 ir 13 punktus).**

2.5. 2019 m. birželio 3 d. piliečių pakviestas antstolis konstatavo faktines aplinkybes, kad didžioji dalis Savivaldybės administracijos 2019 m. sausio 7 d. suformuotų ir NŽT Skyriui nuosavybės teisių atkūrimui perduotų sklypų, kuriuos NŽT Skyriaus vedėja 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) įtraukė į sąrašą, yra tinkamai nesužymėti (žr. pažymos 12.10 punktą), kaip numatyta teisės aktuose, todėl iki 2019 m. birželio 4 d. vykusio susirinkimo nebuvo galimybės juos tinkamai identifikuoti.

Pagal Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 punktą (žr. pažymos 34 punktą), NŽT Skyriaus vedėjas privalėjo užtikrinti ir 2019 m. birželio 4 d. šaukiamam susirinkimui pateikti tik Savivaldybės administracijos direktoriaus tinkamai parengtus ir sužymėtus žemės sklypų ribų posūkio taškus ir riboženklių koordinates.

2.6. AlytusPlus.lt 2020 m. kovo 3 d. skelbtame straipsnyje „Dar viena mįslė aplinkosaugai – smalos klodai beveik miesto centre“ nurodyta:

„[...] **Teritorijoje už <...> gatvės, apribotoje <...> gatvėmis, buvusio bendrovės „Alytaus gelžbetonis“ betono mazgo vietoje iš tiesų tarp smėlio ir žemių krūvų mėtėsi didžiuliai gabalai kieto bitumo, liaudiškai vadinamo smala. Didelėje, mažiausiai pusantra metro gylio ir maždaug 50 kvadratinų metrų dydžio duobėje taip pat gulėjo didžiulis kiekis sukietėjusio bitumo.** Greta buvo matyti ir kažkoks sulaužytas metalinis įrenginys. Apie „radinį“ informavus aplinkosaugininkus jie operatyviai reagavo ir apžiūrėjo „juodąsias iškasenas“.

Anot jų, sukietėjęs bitumas kol kas jokio pavojaus aplinkai nekelia, tačiau kol dar pakankamai vėsus oras, **jį būtina kuo greičiau sutvarkyti. Aplinkosaugininkai patikino, kad atliekos negali būti tiesiog užkastos – jas reikės išvežti.**

Spėjama, kad ankstesni sklypo šeimininkai ir technologinį įrenginį, kurio liekanos matomos, ir bitumą naudojo gamybos reikmėms.

Aplinkosaugininkai aiškinsis, kas yra dabartinis sklypo savininkas ir ar jį įgydamas, žinojo apie jame galinčias būti gamybos atliekas.

Jeigu savininko išaiškinti nepavyktų, pagal teisės aktus, **bešeimininkėmis pripažintų atliekų sutvarkymas yra Savivaldybės rūpestis.** Taip pat Savivaldybė jas tvarkytų ir tuo atveju, jeigu dabartinis sklypo savininkas jį įgijo su paslėpta tarša, nieko apie ją nežinodamas.

Minėtoje teritorijoje 2018 metais buvo pradėti formuoti žemės sklypai piliečių nuosavybės [teisių] atstatymui. Čia suformuoti įvairaus dydžio sklypai individualių gyvenamųjų namų statybai.

Jeigu būtų įrodyta, kad sklypo savininkas apie taršą žinojo jau įgydamas sklypą, atliekų sutvarkymo kaštai tektų būtent jam.

Tačiau gali būti ir taip, kad sklypai čia jokio šeimininko neturi. Minėtoje 2 hektarų teritorijoje **žemės sklypai buvo formuojami numatant juos skirti pretendents, turintiems teisę į nuosavybės atstatymą.** Buvo suformuota 16 sklypų gyvenamųjų namų statybai bei 2 sklypai numatyti susisiekimui ir inžinerinių tinklų koridorių teritorijai. Tačiau anaipol **ne visi pretendentai**

buvo patenkinti siūlomais sklypais būtent dėl teritorijoje likusio įvairaus betono laužo ir jų neėmė.“

3. Pareiškėjai prašo Seimo kontrolierių:

3.1. atlikti tyrimą dėl Savivaldybės administracijos pareigūnų veiksmų/neveikimo nuo 2018 m. vasario mėnesio iki 2019 m. rugpjūčio mėnesio neperduodant nuosavybės teisių atkūrimui NŽT Skyriui teisės aktų numatytais terminais visų suprojektuotų žemės sklypų, patvirtintų 2018–2019 metais;

3.2. „perduoti medžiagą ikiteisminio tyrimo įstaigai ar prokurorui tuo atveju, jeigu tyrimo metu bus nustatyta, kad buvęs Savivaldybės administracijos direktorius V. J. ar/ir dabar einanti pareigas Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriaus vedėja savo veiksmais ar neveikimu padarė nusikalstamas veikas“ (šios ir kitų citatų kalba nekeičiama);

3.3. „kreiptis į teismą dėl kaltų piktnaudžiavimu ar biurokratizmu pareigūnų atleidimo iš einamų pareigų arba atlikti kitus veiksmus, numatytus Seimo kontrolierių įstatyme“;

3.4. atlikti tyrimą dėl NŽT Skyriaus vedėjos I. M. neteisėtų veiksmų, piktnaudžiavimo tarnyba, pasirašant 2019 m. balandžio 26 d. įsakymą Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) „Dėl siūlytinų piliečiams perduoti nuosavybėn naujų žemės sklypų sąrašo ir piliečių, kuriems bus pasiūlyta gauti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus, sąrašo patvirtinimo“, kuomet į gražintinų sklypų sąrašą įtraukti netinkami gražinimui žemės sklypai, <...> teritorijose. **NŽT Skyriaus vedėja, žinodama, kad didelė dalis įtrauktų žemės sklypų yra netinkami gražinimui, patvirtino 2019 m. balandžio 26 d. įsakymą Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) bei įtraukė netinkamus gražinimui sklypus.** Nustačius nusikalstamas veikas, perduoti medžiagą ikiteisminio tyrimo įstaigai ar prokurorui arba/bei kreiptis į teismą dėl NŽT Skyriaus vedėjos atleidimo iš einamų pareigų arba atlikti kitus veiksmus, numatytus Seimo kontrolierių įstatyme;

3.5. atlikti tyrimą dėl NŽT bei NŽT Skyriaus bei Savivaldybės administracijos pareigūnų veiksmų, galimai netinkamai 2018–2019 metais sprendžiant klausimus, susijusius su naujų žemės sklypų formavimu nuosavybės teisių atkūrimui Alytaus mieste.

4. Pareiškėjų atstovė 2020 m. spalio 1 d. papildomai nurodė, kad „<...> g. teritorija Alytaus mieste buvo perduota AB „Alytaus gelžbetonis“. **Su AB „Alytaus gelžbetonis“ NŽT Skyrius nutraukė žemės nuomos sutartį <...> teritorijoje, kuri vėliau suplanuota nuosavybės teisių atkūrimui, kadangi nebuvo išlikę statinių.** Tačiau statinių liekanos buvo likusios ir yra likusios dabar. **Be to, teritorija užteršta mazutu.“**

Pareiškėjų atstovės pateiktame Vilniaus apygardos administracinio teismo 2014 m. kovo 13 d. sprendime administracinėje byloje Nr. I-2057-244/2014 nurodyta:

„[...] AB „Alytaus gelžbetonis“ Kauno apygardos administraciniam teismui apskundė VĮ Registrų centro Alytaus filialo veiksmus, kuriais atsisakyta registruoti jam išnuomotame žemės sklype nuosavybės teise priklausančius pastatus. Kauno apygardos administraciniame teisme buvo nagrinėjami trys AB „Alytaus gelžbetonis“ skundai, kurie teismo 2010 m. rugsėjo 13 d., 2010 m. rugsėjo 16 d., 2010 m. gruodžio 2 d. sprendimais buvo atmesti. AB „Alytaus gelžbetonis“ šiuos teismo sprendimus apeliacine tvarka skundė Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui (toliau vadinama - LVAT). LVAT 2011 m. birželio 1 d. nutartimi (adm. b. Nr. A442-1460/2011), 2011 m. birželio 30 d. nutartimi (adm. b. Nr. A502-1461/2011), 2011 m. rugsėjo 22 d. nutartimi (adm. b. Nr. A442-2487/2011) apeliacinius skundus atmetė ir paliko galioti Kauno apygardos administracinio teismo 2010 m. rugsėjo 13 d., 2010 m. rugsėjo 16 d., 2010 m. gruodžio 2 d. sprendimus. Pareiškėja prašė įpareigoti valstybės įmonės Registrų centro Alytaus filialą įrašyti į kadastrą jai priklausančius statinius (<...>). LVAT nutartyje konstatavo, kad Nekilnojamojo turto kadastro įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 5 punkte nustatyta, jog, be kitų šioje straipsnio dalyje išvardytų kadastro duomenų, į Nekilnojamojo turto kadastrą įrašomi statinio parametrai: plotas, tūris, ilgis, plotis, skersmuo, skerspjuvis, aukštis, gylis, perimetras arba kiti statiniams būdingi geometriniai parametrai. Nagrinėjamu atveju pareiškėjos pateiktuose dokumentuose užfiksuoti tik tam tikri statinių dalių fragmentai ar jų liekanos. Šiuose dokumentuose nėra visų statiniams būdingų

parametrų, todėl pareiškėjos nurodytų statinių (jų kadastro duomenų) įrašymas į Nekilnojamojo turo kadastrą yra negalimas. [...].“

TYRIMAS IR IŠVADOS

Nustatytos tyrimui reikšmingos aplinkybės

5. Savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis:

„[...] 2017 m. gruodžio 11 d. vyko susitikimas dėl žemės nuosavybės teisių atkūrimo Alytaus mieste spartinimo. Jame dalyvavo ŽŪM atstovai, NŽT Alytaus skyriaus darbuotojai, Alytaus miesto savivaldybės vadovai bei darbuotojai [...]. Buvo aptartas nuosavybės teisių atkūrimo procesas bei jo valdymas Alytaus mieste. Buvo nutarta, kad iki 2018 m. sausio 1 d. būtų patvirtintas Alytaus miesto teritorijų, kuriose bus formuojami perduodami neatlygintinai nuosavybėn nauji žemės sklypai piliečiams nuosavybės teisėms į miesto žemę atkurti, sąrašas (su gatvių pavadinimais ir grafine informacija – planu ar schema. Jame (joje) pažymėtos teritorijos ribos ir jis viešai paskelbtas savivaldybės interneto svetainėje.

Minėtame protokole buvo užfiksuota, kad Alytuje reikia suprojektuoti apie 100 žemės sklypų piliečių nuosavybės teisėms atkurti Alytaus mieste neatlygintinai. Atsižvelgiant į pateiktą poreikį ir buvo vykdomos žemės sklypų planavimo procedūros. [...].“

6. Savivaldybės administracijos direktoriaus **2018 m. vasario 13 d.** įsakymu Nr. DV-200 buvo patvirtintas Teritorijos, esančios tarp <...> gatvių, detaliojo plano koregavimas (TPD reg. Nr. T00074401 koregavimas).

7. Savivaldybės administracijoje **2018 m. birželio 12 d.** buvo gautas NŽT Skyriaus raštas, kuriame nurodyta:

„Savivaldybės administracijos direktorius 2018 m. vasario 13 d. įsakymu Nr. DV-200 patvirtino Teritorijos tarp <...> gatvių, detaliojo plano koregavimą.

Informuojame, kad NŽT Skyrius „Geomatininko“ sistemoje patikrino ir suderino pateiktas žemės sklypų kadastro duomenų bylas.

Vadovaujantis Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos nuostatomis, **piliečiams neatlygintinai nuosavybėn mieste perduodami ir nauji daugiabučių gyvenamųjų pastatų ir bendrabučių, pramonės ir sandėliavimo objektų bei komercinės paskirties objektų statybai numatyti sklypai, prašome NŽT Skyriui perduoti Savivaldybės administracijos direktoriaus patvirtintą detalųjį planą bei žemės sklypų kadastro duomenų bylas, patvirtinti jų duomenis, suteikti adresus, kad galėtume minėtus žemės sklypus pasiūlyti piliečiams pagal nustatytą eilę.“**

8. Savivaldybės administracija **2018 m. liepos 9 d.** raštu Nr. SD-7784(32.24) NŽT Skyrių informavo:

„[...] Savivaldybės administracija svetainėje www.alytus.lt yra paskelbus informaciją apie žemės sklypus, žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektus, kurių tikslas formuoti kitos paskirties (namų valdų) žemės sklypus nuosavybės teisių atkūrimui.

Pagal patvirtintus <...>. parengtus žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektus Jums buvo perduotos 25 žemės sklypų dokumentų bylos.

2018 m. liepos 4 d. patvirtinti <...> g. (4 sklypai) ir <...> g. (3 sklypai) formavimo ir pertvarkymo projektai. Taip pat jau su Savivaldybės administracija suderinti projektiniai sprendiniai dėl <...> g. (40 sklypų) ir <...> g. (14 skl.), kurie turi būti pateikti derinimui per ŽPDRIS.

Atsižvelgdami į Jūsų pateiktą raštą bei nustatytus nuosavybės teisių atkūrimo terminus bei siekdami įgyvendinti nuosavybės teisių atkūrimo baigimo procesą Alytaus mieste, teiksime tam tikslui pagal Savivaldybės administracijos numatytą planą žemės sklypus nuosavybės teisių atkūrimui ruoštus dokumentus, taip pat atsižvelgus į situaciją, bus galima svarstyti teritorijos,

esančios tarp <...> gatvių, detaliojo plano koregavimo TPDR Nr. <...> (TPD Nr. <...> koregavimas), patvirtinto Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. vasario 13 d. įsakymu Nr. DV-200, suprojektuotų žemės sklypų dokumentų teikimą pagal poreikį. [...].“

9. X 2018 m. liepos 26 d. raštu kreipėsi į LR Prezidentūros kanceliariją, ŽŪM, NŽT, Vyriausybės atstovą Alytaus apskrityje, nurodydami:

„Alytaus mieste yra nuolatos vykdomas teritorijų planavimas. Detalieji planai už mokesčių mokėtojų pinigais rengiami ištiesiems kvartalams, formuojami sklypai esamiems pastatams, bet formuojami ir nauji žemės sklypai, kurie privalėtų būti perduoti NŽT, kuri rūpinasi žmonių teisių į žemę atkūrimu. Jei tai būtų vienas ar du sklypai – nebūtų jokio pykčio, bet kiek mums yra žinoma iš viešų programų kaip ŽPDRIS, TPDRIS, kad ištiesi kvartalai yra šiuo metu galimai slepiami Savivaldybės koridoriuose, nors toli gražu Alytus nėra įvykdęs savo įsipareigojimų, kuriems nelieka laiko įvykdyti. Vykdoma kryptinga savanaudiška politika.

Pateikiame kelis pavyzdžius:

Teritorijos, esančios tarp <...> gatvių, detaliojo plano koregavimas (TPD reg. Nr. <...> koregavimas). TPD registracijos Nr. <...> [...], Valstybinės žemės sklypų <...> gatvėje, Alytuje formavimo ir pertvarkymo projektas. Taip pat keletas sklypų suformuota ir Alytaus miesto centrinės dalies detalioju planu, Teritorijos, esančios tarp <...> g. ir miško Alytuje, detalioju planu ir t. t.

Mano nuomone, taip yra paminamos piliečių konstitucinės teisės, žeminamas valstybės vardas ir grubiai pažeidinėjami įstatymai.“

10. ŽŪM 2018 m. rugpjūčio 24 d. rašte Nr. 3IN-980(8.1) Savivaldybės administracijos direktoriui nurodė gavusi nusiskundimų dėl Savivaldybės administracijos vilkinimo perduoti NŽT Skyriui nuosavybėn neatlygintinai patvirtintuose detaliosiuose planuose suformuotų naujų žemės sklypų dokumentaciją, reikalingą sprendimams dėl nuosavybės teisių atkūrimo į žemę priimti. Paminėti Alytaus miesto centrinės dalies bei teritorijos, esančios tarp <...> g. detalieji planai, taip pat teritorijos, esančios tarp <...> g. detaliojo plano koregavimas) ar (ir) žemės valdos projektai (žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektai: <...> g.), kuriuose suplanuotas (suprojektuotas) nemažas skaičius perduodamų neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų. ŽŪM rašte nurodė: „[...] Pagal NŽT pateiktus, taip pat viešai skelbiamus NŽT duomenis (informaciją) į piliečių, pageidaujančių naujų žemės sklypų Alytaus mieste, eilę yra įrašyta 102 piliečiai ir **vis dar viena pagrindinių priežasčių, trukdančių patenkinti šių į eilę įrašytų visų piliečių prašymus, - perduodamų neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų Alytaus mieste trūkumas.**

Atsižvelgdami į tai, kas išdėstyta, prašome Jūsų dėti visas pastangas, kad pirmiau nurodytų pareiškėjų nusiskundimuose minimų perduodamų neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų dokumentacija kuo greičiau būtų perduota NŽT Skyriui [...].“

11. Savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis, Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. vasario 13 d. įsakymu Nr. DV-200 patvirtintu **detalioju planu suprojektuotų žemės sklypų bylos buvo tikrinamos kelis kartus dėl klaidų. Galutiniai patikrinimo aktai NŽT surašyti 2019 m. rugpjūčio 26 d. – rugpjūčio 27 d. datomis** (vienam žemės sklypui 2019 m. vasario 26 d.). [...] **bylos buvo perduotos NŽT nuosavybės teisių atkūrimui Savivaldybės administracijos 2019 m. rugpjūčio 23 d. raštu Nr. SD-7000(6.83E).**

12. Informacija, susijusi su skunde nurodytomis aplinkybėmis dėl naujų žemės sklypų Alytuje nuosavybės teisių atkūrimui:

12.1. *NŽT Skyriaus 2018 m. spalio 4 d. rašte Nr. 2SD-4839-(14.2.137E.) Savivaldybės administracijai* nurodyta:

„Informuojame, kad Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyrius 2018 m. sausio 22 d. raštu Nr. SD-904(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2017 m. rugsėjo 11 d. įsakymą Nr. DV-1089 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“ bei 6 elektronines kadastrinių

matavimų bylas (<...> gatvėje, Alytaus mieste), 2018 m. rugpjūčio 8 d. raštu Nr. SD-8747(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. liepos 4 d. įsakymą Nr. DV-873 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 4 elektronines kadastrinių matavimų bylas (<...> gatvėje, Alytaus mieste), 2018 m. rugpjūčio 21 d. raštu Nr. SD-9167(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2016 m. rugsėjo 20 d. įsakymą Nr. DV-848 „Dėl detaliojo plano tvirtinimo“, bei 1 elektroninę kadastrinių matavimų bylą (<...>, Alytaus mieste), 2018 m. rugsėjo 11 d. raštu Nr. SD-9829(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. liepos 12 d. įsakymą Nr. DV-901 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 16 elektroninių kadastrinių matavimų bylų (<...> gatvėje, Alytaus mieste) nuosavybės teisių atkūrimui, minėti žemės sklypai patenka į apleistų žemės sklypų teritoriją, o <...> gatvėje esančiuose sklypuose yra buvusių statinių liekanos.

Prašome informuoti, kada minėtos teritorijos bus sutvarkytos, ir NŽT Skyrius galės tinkamai vykdyti pavestas funkcijas ir minėtus žemės sklypus perduoti neatlygintinai piliečiams.“

12.2. Savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis, **į NŽT Skyriaus 2018 m. spalio 4 d. raštą Nr. GD-18617(6.83E)** (žr. pažymos 12.1 punktą) **neatsakyta dėl techninės klaidos**, nurodant, jog atsakymas pateiktas Savivaldybės administracijos 2019 m. birželio 12 d. raštu Nr. SD-5025(6.83E) (žr. pažymos 12.13 punktą).

12.3. Savivaldybės administracijos direktoriaus 2019 m. rugsėjo 6 d. įsakymu Nr. DP-297 sudarytos tarnybinio nusižengimo tyrimo komisijos 2019 m. spalio 3 d. išvadoje Nr. VD-3205(4.55) „Dėl Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriaus vedėjos V. B.“ nurodyta:

„[...]

NŽT Skyriaus 2018 m. spalio 4 d. raštas Nr. GD-18617(6.83E) buvo nukreiptas vykdyti Miesto ūkio skyriaus vedėjai, kuri šią užduotį nukreipė vykdyti šio skyriaus vyresniajam specialistui V. K. (pirmasis vykdytojas), V. I. (antroji vykdytoja) ir Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriaus vedėjai. V. K. ir V. I., kurie užduoties įvykdyme VLIS „Avilys“ pažymėjo kad „šalia <...> g. esantys sklypai yra apleisti. Kad sutvarkyti esančių sklypų žemę, pašalinti statinių liekanas, reikia vykdyti šios paslaugos pirkimą, numatyti savivaldybės biudžete tam skirtas lėšas. Specialistų nuomone, šiuos sklypus galima būtų sutvarkyti 2019 m. kovo – gegužės mėn. <...> g. sklypą galima sutvarkyti š. m. spalio – lapkričio mėn.“ Minėtieji specialistai atsakymo raštu NŽT Skyriui neparengė. **Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriaus vedėjos atsakymo apie šios užduoties įvykdymo rezultatus VLIS „Avilys“ nėra. Nors ji, kaip vienas iš vykdytojų, kuris atsakingas už nuosavybės teisių atkūrimo procesus, o taip pat nuolat bendraujantis su NŽT ir geriausiai žinantis kaip svarbu sklypus sutvarkyti, kad jie būtų galimi gražinti savininkams, turėjo pateikti savo pastabas, nuomonę.**

12.4. Seimo kontrolierė paprašė Savivaldybės administracijos patvirtinti arba argumentuotai paneigti teiginius, kad 2019 m. birželio 4 d. pretendentų susirinkimui buvo pateikti neparuošti, nesutvarkyti ir netinkamai sužymėti žemės sklypai; kad naujus žemės sklypus nuosavybės teisių atkūrimui Savivaldybės administracija perdavė NŽT Skyriui tinkamai neparuoštus apleistose teritorijose.

Savivaldybės administracijos **2020 m. liepos 28 d.** rašte Seimo kontrolierei buvo atsakyta:

„[...] **teisės aktai nenumato, kaip turėjo būti sutvarkyti žemės sklypai, suformuoti nuosavybės teisėms atkurti.** [...]“

12.5. **NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VI-345-(14.2.2.)** patvirtintas siūlytinių piliečiams perduoti neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų Alytaus mieste sąrašas (įrašyti 82 nauji žemės sklypai) ir Piliečių, kuriems bus pasiūlyta gauti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus Alytaus mieste, sąrašas (įrašyti 72 piliečiai).

12.6. **Savivaldybės administracijos 2019 m. gegužės 17 d. raštu Nr. SD-4238(24.1) NŽT Skyriaus** paprašyta patvirtinti, kad žemės sklypų poreikis individualiai statybai nuosavybės teisių atkūrimui neatlygintinai Alytaus mieste yra pilnai patenkintas.

12.7. **NŽT Skyriaus 2019 m. gegužės 21 d. rašte Nr. 2SD-2850-(14.2.137E.) Savivaldybės**

administracijai buvo nurodyta:

„Informuojame, kad **Savivaldybei suformuotos užduotys ŽŪM inicijuotame 2017 m. gruodžio 11 d. pasitarime yra įvykdytos.**

Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyrius 2018 m. sausio 22 d. raštu Nr. SD-904(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2017 m. rugsėjo 11 d. įsakymą Nr. DV-1089 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“ bei 6 elektronines kadastrinių matavimų bylas (<...> gatvėje, Alytaus mieste), 2018 m. balandžio 11 d. raštu Nr. SD-4253(24.1) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2017 m. lapkričio 17 d. įsakymą Nr. DV-1416 „Dėl valstybinės žemės sklypų <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 6 kadastrinių matavimų bylas (<...>gatvėje, Alytaus mieste), 2018 m. gegužės 30 d. raštu Nr. SD-6239(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. sausio 18 d. įsakymą Nr. DV-66 „Dėl valstybinės žemės sklypų Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 5 elektronines kadastrinių matavimų bylas (<...> gatvėje, Alytaus mieste), 2018 m. rugpjūčio 3 d. raštu Nr. SD-8747(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. liepos 4 d. įsakymą Nr. DV-874 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, 2018 m. liepos 4 d. įsakymą Nr. DV-873 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 7 elektronines kadastrinių matavimų bylas (<...> gatvėje, Alytaus mieste), 2018 m. rugpjūčio 21 d. raštu Nr. SD-9167(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2016 m. rugsėjo 20 d. įsakymą Nr. DV-848 „Dėl detaliojo plano tvirtinimo“, bei 1 elektroninę kadastrinių matavimų bylą (<...> g., Alytaus mieste), 2018 m. rugsėjo 11 d. raštu Nr. SD-9829(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. liepos 12 d. įsakymą Nr. DV-901 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 16 elektroninių kadastrinių matavimų bylų (<...> gatvėje, Alytaus mieste), 2019 m. sausio 23 d. raštu Nr. SD-707(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. lapkričio 21 d. įsakymą Nr. DV-1391 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. lapkričio 29 d. įsakymą Nr. DV-1429 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...>, Alytuje, formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 2 elektronines kadastrinių matavimų bylas, 2019 m. vasario 19 d. raštu NSD-1459(24.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2018 m. gruodžio 27 d. įsakymą Nr. DV-1558 „Dėl valstybinės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 11 elektroninių kadastrinių matavimų bylų, 2019 m. balandžio 4 d. raštu Nr. 2969(24.1.) perdavė Savivaldybės administracijos direktoriaus 2019 m. sausio 7 d. įsakymą Nr. DV-8 „Dėl valstybinės žemės sklypo <...> gatvėje Alytuje formavimo ir pertvarkymo projekto tvirtinimo“, bei 42 elektronines kadastrinių matavimų bylas, nuosavybės teisių atkūrimui. **Dauguma minėtų žemės sklypų patenka į apleistų žemės sklypų teritoriją, o <...> gatvėje esančiuose sklypuose yra buvusių statinių liekanos, <...> gatvėje šiltnamiai, daržai.**

NŽT Skyrius 2018 m. spalio 10 d. raštu Nr. SD-4839-(14.2.137E) kreipėsi į Savivaldybės administraciją, prašydamas **informuoti, kada minėtos teritorijos bus sutvarkytos, ir NŽT Skyrius galės tinkamai vykdyti pavestas funkcijas ir minėtus žemės sklypus perduoti neatlygintinai piliečiams, tačiau atsakymo nėra gavusi.**

Pakartotinai prašome informuoti, kada minėtos teritorijos bus sutvarkytos.“

12.8. X 2019 m. gegužės 27 d. raštu kreipėsi į NŽT ir NŽT Skyrių, nurodydamas, kad NŽT Skyriaus vedėjos 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu patvirtinti sklypai yra netinkamai parengti gražinimui piliečiams, kadangi sklypų, jų parengimas gražinimui neatitinka imperatyvių teisės normų, t. y.:

1.1) Valstybinės žemės sklypai <...> **gatvėje**, Alytuje formavimo ir pertvarkymo projektu, patvirtinta 2019 m. sausio 7 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. DV-8 numatyta piliečiams perduoti iš viso 41 vieneta sklypų, kurie yra netinkami piliečiams perdavimui, nes yra neatlaisvinti, jame yra vykdoma žemės ūkio veikla, įrengti fizinių asmenų daržai, pasėliai, įveisti sodai, uogynai medelynai yra faktiškai įrengti galimai registruotini statiniai – šiltnamiai [...]

faktiškai siūlomi piliečiams gražinami žemės sklypai yra neatlaisvinti, todėl negali būti įtraukiami į gražinamų piliečiams sklypų sąrašą.

Pažymime, kad žemės sklypų, kurie yra įtraukiami į gražintinų sklypų sąrašą, prieštarauja Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 34 straipsniui. Piliečiams miesto teritorijose yra „grąžinama laisva (neužstatyta) žemė formuojama atskirais sklypais, turinčiais pagal miestų teritorijos planus nustatytą pagrindinę žemės naudojimo paskirtį ir pagal detaliuosius planus ar žemės valdos projektus jiems esant nustatytą teritorijos tvarkymo režimą. [...]

Remiantis šiame punkte įvardintomis faktinėmis aplinkybėmis bei ta aplinkybe, kad **sklypai <...> gatvėje, Alytuje, patvirtinti 2019 m. sausio 7 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. DV-8 negali būti teikiami gražinimui piliečiams, kadangi jų gražinimas neatitinka teisės aktų reikalavimų, keliamų gražintiniams žemės sklypams, todėl visi 41 vienetai sklypų iš teikiamų gražinimui 82, t. y. apie 50 procentų, kurie šiuo metu įtraukti į 2019 m. balandžio 26 d. NŽT Skyriaus vedėjos įsakymu Nr. 2VĮ-131-(14.2.2.) kaip gražintini sklypai piliečiams turi būti NŽT išimti.**

1.2) Valstybinės žemės sklypai <...> gatvėje, Alytuje, formavimo ir pertvarkymo projektu, patvirtinta 2018 m. sausio 18 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. DV-66 numatyta piliečiams perduoti iš viso 5 vienetai sklypų, kurie yra netinkami piliečiams perdavimui, nes yra neatlaisvinti, t. y. **sklypai suformuoti buvusioje gelžbetonio liejimo teritorijoje. Teikiamuose gražinti sklypuose yra dideli gelžbetonio blokai, liejiniai giliai žemėje, kuriuos iškasti reikalinga brangi sunkioji technika** ir t. t. (aktualios fotografijos pridedamos) ir dėl šios priežasties sklypai įtraukti į gražintinų sklypų piliečiams sąrašą negali būti, nes **sklypai nėra atlaisvinti ir nėra tinkami naudojimui pagal paskirtį.**

1.3) Faktiškai apsilankius visose vietose, t. y. adresais sklypų, kurie yra įtraukti į piliečiams gražintinų žemės sklypų sąrašą, konstatuoju, kad gražintinų žemės sklypų ribos yra neaiškios, suformuoti sklypai nepažymėti jokiais riboženkliais, todėl asmenims nėra jokių galimybių įgyvendinti teisės aktuose numatytą teisę pasirinkti, laikantis sudarytos eilės, piliečiai tinkantį žemės sklypą, kadangi yra visiškai neaiškios žemės sklypų ribos.

Pažymime, kad **neženklintų riboženkliais sklypų įtraukimas į gražintinų sklypų sąrašą prieštarauja Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 41 straipsniui**, kadangi „41. Perduodamų neatlygintinai nuosavybėn naudojamų ir naujų žemės sklypų individualiai statybai ar kitai paskirčiai ribos turi būti paženklintos vietovėje.“

1.4) Susipažinus su 2019 m. balandžio 26 d. paskelbtu NŽT Skyriaus vedėjos įsakymu bei visais lydinčiais dokumentais, įskaitant ir gražintinų pagal Įsakymą sklypų planavimo dokumentais www.nzt.lt/go.php/lit/Alytus, paaiškėjo, kad piliečiams, turintiems teisę pareikšti savo apsisprendimą dėl sklypų pasirinkimo pateikti dokumentai, neatitinkantys teisės aktų reikalavimų:

(i) pateikti piliečiams gražintinų sklypų planai yra visiškai neaiškūs, planuose (<...> g., Alytus ir <...> g., Alytus kt.) sklypai sužymėti pridedamuose brėžiniuose nenurodant gatvių bei sklypų numerių (tokia tvarka skundžiamame įsakyme yra identifikuoti visi gražintini sklypai, o pridedamuose gražintinų teritorijų ir/ar sklypų brėžiniuose, gražintini sklypai yra sužymėti tikrai neaiškiais numeriais, kurių numeracija nesisieja su gražintinų sklypų sąrašu, pridėtu prie NŽT Skyriaus skundžiamo įsakymo, todėl piliečiai, turintys teisę į sklypų gražinimą, pagal pateiktus NŽT dokumentus piliečių susirinkimui, kuris įvyks 2019 m. birželio 4 d., neturi jokių aiškių identifikatorių pasirinkti siūlomus sklypus.

(ii) pateikti piliečiams gražintinų sklypų planai neatitinka keliamų teisės aktuose reikalavimų, t. y. sklypai pateikiamuose planuose privalo būti sužymėti su nustatytais žemės sklypų posūkio taškais ir riboženklių koordinatėmis valstybinėje koordinacių sistemoje. Už tinkamą planavimo dokumentų (planų ir brėžinių) parengimą pagal teisės aktus yra atsakingas Savivaldybės administracijos direktorius.

Pažymėtina, kad piliečiams pateikti sklypų planavimo dokumentai [neatitinka] Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 punkto [...].

Atkreipiamė NŽT dėmesį, kad gražintinų sklypų planavimo, žymėjimo paslaugas iš trečiųjų asmenų užsako ir su jais sutartis dėl paslaugų ir darbų sudaro projektų organizatorius –

Savivaldybės administracijos direktorius, tačiau pagal planavimo apimtis pinigines lėšas sumoka NŽT, todėl prievolę reikalauti, kad planavimo dokumentai, sklypų žymėjimas ir t. t. atitiktų teisės aktų reikalavimus, kontroliuoti privalo NŽT.

1.5) Dėl NŽT Skyriaus teikiamų sklypų grąžinimui trūkumo. Nors skundžiamame NŽT Skyriaus vedėjos 2019 m. balandžio 26 d. įsakyme grąžintinių sklypų skaičius formaliai yra didesnis, negu piliečių, turinčių teisę į sklypų grąžinimą, tačiau kaip jau nurodžiau Skundo 1.1 punkte, žymi dalis, t. y. 50 procentų sklypų neatitinka teisės aktuose numatytų reikalavimų, todėl sklypų visiems 72 piliečiams akivaizdžiai nepakanka. Piliečių, kuriems yra pasiūlyta atgauti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus Alytaus mieste, viso yra įvardinta 72 asmenys, naujų žemės sklypų, suprojektuotų perduoti neatlygintinai nuosavybėn Alytaus mieste, iš viso yra 82 vnt. Skundžiamu Įsakymu NŽT Skyrius teikia iš 12 detaliųjų planų, kuriais grąžinimui piliečiams pagal eilę suprojektuota iš viso 82 sklypų. Pažymime, kad **reikšminga dalis teikiamų grąžinti sklypų Alytaus mieste yra teikiami neteisėtai, t. y. neatitinkantys teisės aktų reikalavimų** (aplinkybės, patvirtinančios sklypų neatitiktumą teisės aktams, išvardinti šio skundo 1.1-1.3 punktuose, todėl **akivaizdu, kad 72 piliečiams rengiamame 2019 m. birželio 4 d. susirinkime trūksta teikiamų grąžinti žemės sklypų.**

Pareiškėjų žiniomis, 2019 m. birželio 4 d. NŽT organizuojamas susirinkimas yra paskutinis, vykdant žemės reformą Alytaus mieste, kuriame piliečiams yra siūloma perduoti/grąžinti sklypus Alytaus mieste. Žemės sklypų, kurie būtų perduodami piliečiams nuosavybėn organizuojamame 2019 m. birželio 4 d. susirinkime trūksta, kadangi didelė dalis sklypų, pateiktų grąžinimui, neatitinka teisės aktų reikalavimų, keliamų grąžintiniams sklypams.

Pareiškėjo žiniomis, **Savivaldybės administracijos direktorius iki šios dienos NŽT Skyriui yra pateikęs ne visus laisvus, NŽT lėšomis suprojektuotus žemės sklypus, kurie pagal galiojančius teisės aktų reikalavimus, privalėjo NŽT Skyriaus būti įtraukti į grąžintinių piliečiams žemės sklypų sąrašą.** Tai patvirtina ir ŽŪM 2018 m. rugpjūčio 27 d. rašte Nr. 38N-984(8.1) X bei 2018 m. rugpjūčio 24 d. ŽŪM rašte Nr. 31N-980(8.1) Savivaldybės administracijos direktoriui. [...].“

Pareiškėjas nurodė žemės sklypus, kurie privalo būti pateikti grąžinimui piliečiams pagal Žemės reformos įstatymą bei kitus teisės aktus.

12.9. *Pareiškėjai 2019 m. gegužės 28 d. raštu kreipėsi į Savivaldybės merą ir Savivaldybės administracijos direktorių, nurodydami:*

„[...]

Kadangi [...] Savivaldybės administracija nėra pateikusi NŽT Skyriui visų suprojektuotų laisvų žemės sklypų Alytaus mieste grąžinimui piliečiams, todėl akivaizdu, kad Savivaldybės administracija neįvykdė įstatymuose numatytų prievolių.

Konkrečiai informuojame, kad Savivaldybės administracijos direktorius iki šios dienos nevykdė šių teisės aktų ir/ar savo veiksmais/neveikimu pažeidė žemiau nurodytuose teisės aktuose numatytas imperatyviasias pareigas:

1) **Savivaldybės administracijos direktorius neįvykdė Žemės reformos įstatymo 22 str. numatytų imperatyviųjų pareigų,** kadangi iki šios dienos nėra viešai paskelbtas Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas, kuriuo būtų patvirtintos Alytaus miesto teritorijos, kuriose būtų nurodyti suformuoti neatlygintinai perduodami nauji žemės sklypai į Alytaus miesto žemę, taip kaip numatyta Žemės reformos įstatymo 22 str. (žr. pažymos 29 punktą).

2) **Savivaldybės administracijos direktorius nevykdė Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106-1 punkto,** kadangi savivaldybės administracijos direktorius per mėnesį nuo žemėtvarkos skyriaus prašymo suteikti informaciją apie laisvą (neužstatytą) žemę pateikimo pagal nustatytą tvarką patvirtintų miestų teritorijų dalių, žemės sklypų grupių, žemės sklypų detaliuosius planus privalo pateikti žemėtvarkos skyriui, taip pat privalo pateikti informaciją kartografinėje medžiagoje apie laisvą (neužstatytą) žemę, kuri pagal Atkūrimo įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 3 punktą nepriskirta valstybės išperkamai žemei, o tuo atveju, kai miestų teritorijų dalių, žemės sklypų grupių, žemės sklypų detalieji planai nepatvirtinti arba jų nėra, – apie detalai nesuplanuotas miesto teritorijas.

[...] Savivaldybės administracija nevykdo teisės aktuose numatytų pareigų ir neteikia NŽT Skyriui parengtų gražinimui žemės sklypų Alytaus mieste, taip kaip numatyta Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106–1 punkte.

Savivaldybės administracijos direktorius iki šios dienos NŽT Skyriui yra pateikęs ne visus laisvus, NŽT lėšomis suprojektuotus žemės sklypus, kurie pagal LR galiojančius teisės aktų reikalavimus privalėjo NŽT Skyriaus būti įtraukti į gražintinų piliečiams žemės sklypų sąrašą. Tai patvirtina ir ŽŪM 2018 m. rugpjūčio 27 d. rašte Nr. 38N-984(8.1.) X bei 2018 m. rugpjūčio 24 d. ŽŪM rašte Nr. 31N-980(8.1) Savivaldybės administracijos direktoriui [...] (žr. pažymos 10 punktą).

Pareiškėjų žiniomis, Alytaus mieste užbaigti laisvos žemės, kuri privalo būti pateikta gražinimui piliečiams pagal Žemės reformos įstatymą bei kitus teisės aktus bei kurių projektavimą bei kitas projektų rengimo išlaidas sumokėjo NŽT, yra šie:

(i) 2009 m. gruodžio 3 d. Alytaus miesto sprendimas Nr. T-221 dėl detaliųjų planų tvirtinimo, kuriuo patvirtino teritorijos, esančios tarp <...> gatvių Alytuje, detalų planą;

(ii) 2014 m. gruodžio 17 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas Nr. DV-891, „Dėl detaliojo plano tvirtinimo“, kuriuo patvirtinta teritorijos, esančios tarp <...> gatvių detalusis planas; 2018 m. vasario 13 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymu Nr. DV-200, koreguotas detalusis planas;

(iii) 2015 m. gegužės 19 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas Nr. DV-407 Teritorijos, esančios tarp <...> gatvių detalusis planas;

(iv) 2015 m. sausio 27 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas Nr. DV-61 „Dėl detaliojo plano tvirtinimo“, kuriuo tvirtinamas Alytaus miesto centrinės dalies detalusis planas.

Viršuje pateikiama tiktai Pareiškėjams žinoma vieša informacija apie suplanuotus, gražinimui tinkamus sklypus Alytaus mieste, tikėtina, kad Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyrius turi ir daugiau mums nežinomų suprojektuotų ir NŽT Skyriui piliečiams gražinti nepateiktų laisvų žemės sklypų.

3) Savivaldybės administracijos direktorius, pateikdamas NŽT Skyriui sklypus, kurie savo ruožtu yra pateikti piliečiams gražinimui pagal Žemės reformos įstatymą, pateikė sklypus, neatitinkančius teisės aktų reikalavimų, tuo nevykdydamas Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 34 p., 106 p. [...]

d) Savivaldybės administracijos direktorius pažeidė Savivaldybės administracijos nuostatus bei savo pareigas, kadangi 2019 m. sausio 7 d. Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymas Nr. DV-8 nebuvo skelbtas viešai tinklapyje www.alytus.lt.

Atkreipiame Jūsų dėmesį į tai, kad **gražintinų sklypų planavimo, žymėjimo paslaugas iš trečiųjų asmenų užsako ir su jais sutartis dėl paslaugų ir darbų sudaro projektų organizatorius – Savivaldybės administracijos direktorius**. Pastebėjome, kad Savivaldybės administracija daug sutarčių dėl laisvų žemės sklypų planavimo yra sudariusi su K. K. IĮ „<...>“, <...>, Lazdijai, K. K. įmone, kurios direktorius p. K. K. yra siejamas giminystės ryšiais su p. G. K., dirbančia Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriuje, kuris yra tiesiogiai atsakingas už projektavimo sutarčių sudarymą.

Todėl, vadovaujantis aukščiau išvardintomis faktinėmis bei teisinėmis aplinkybėmis bei įvertinant akivaizdžius faktus, kad Savivaldybės administracija pažeidė mūsų Lietuvos piliečių teisėtus lūkesčius, pagal NŽT sudarytą eilę rinktis žemės sklypus iš VISŲ šiuo metu laisvų, suprojektuotų ir parengtų gražinimui piliečiams sklypų, esančių Alytaus mieste, pakartotinai prašome Alytaus miesto mero bei Savivaldybės administracijos vadovų:

– Nedelsiant, t. y. iki 2019 m. gegužės 31 d. pateikti NŽT Skyriui visus laisvus, suprojektuotus ir parengtus gražinimui laisvus žemės sklypus Alytaus mieste, kurie privalo būti [pasiūlyti] piliečiams pagal Žemės reformos įstatymą;

– Iširti priežastis bei informuoti mus, Lietuvos Respublikos piliečius, apie priežastis, dėl kurių Savivaldybės administracija, Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyrius ir jo vadovė vengė atlikti jų kompetencijai priskirtus veiksmus arba vilkino atlikti jiems pagal kompetenciją priskirtas pareigas.

Konkrečiai prašome ištirti Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriaus vadovės veiksmus/neveikimą 2015–2019 m. laikotarpiu, kurie mūsų manymu, sąlygojo susidariusią situaciją. [...].“

12.10. **2019 m. birželio 3 d. antstolio rašte** konstatuota, kad dalies naujų žemės sklypų riboženkliai vietoje nesužymėti.

12.11. **2019 m. birželio 4 d. įvyko pretendentų gauti naują žemės sklypą Alytaus mieste susirinkimas.**

12.12. Pareiškėjai **2019 m. birželio 4 d.** pateikė NŽT Skyriui skundą.

12.13. **Savivaldybės administracijos 2019 m. birželio 12 d. rašte Nr. SD-5025(6.83E)** (jau po pretendentų 2019 m. birželio 4 d. susirinkimo) NŽT Skyriui nurodyta:

„Išnagrinėję Jūsų 2019 m. gegužės 21 d. raštą Nr. 2SD-2850-(14.2.137E.) (žr. pažymos 12.7 punktą) informuojame, kad **Savivaldybės administracijoje ne kartą buvo svarstytas klausimas dėl žemės sklypų, esančių <...> gatvėje sutvarkymo.** Tačiau dėl ribotų finansinių galimybių minėtų žemės sklypų nėra šiuo metu galimybės sutvarkyti. <...> gatvėje dar neiškelti gyventojų daržai (išskeldinimą organizuoja Viešosios tvarkos skyrius). Kai bus baigti išskeldinimo darbai ir gautas finansavimas, <...> gatvėje esantys sklypai bus sutvarkyti. [...].“

12.14. **Savivaldybės administracijos 2019 m. birželio 14 d. raštu Nr. SD-5129(24.1.)** Pareiškėjai informuoti apie ŽŪM inicijuoto 2017 m. gruodžio 11 d. susitikimo metu iškeltų uždavinių įvykdymą. Savivaldybės administracija nurodė, kad **klausimas dėl žemės sklypų, esančių <...> gatvėje, sutvarkymo, ne kartą buvo svarstytas Savivaldybės administracijoje, tačiau dėl ribotų finansinių galimybių šiuo metu minėtų žemės sklypų nėra galimybės sutvarkyti.**

[...]

Dėl netinkamai sužymėtų riboženklių <...> g. informuojame, kad yra **atliktas NŽT Skyriaus žemės sklypų kadastrinių matavimų ir žemės sklypų ribų ženklinimo tikrinimas minėtoje vietovėje. NŽT Skyriaus aktuose yra nurodyta, kad „riboženkliai įtvirtinti vietovėje pagal Žemės sklypo ribų ženklinimo taisyklės, patvirtintas NŽT generalinio direktoriaus 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymu Nr. 1P-209 „Dėl Žemės sklypo ribų ženklinimo taisyklių ir riboženklių standartų patvirtinimo“, bei „tvirtintų riboženklių tipai atitinka Riboženklių standartus, patvirtintus NŽT generalinio direktoriaus 2005 m. lapkričio 10 d. įsakymu Nr. 1P-209 „Dėl Žemės sklypo ribų ženklinimo taisyklių ir riboženklių standartų patvirtinimo.“**

Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymais patvirtintuose žemės sklypų formavimo ir pertvarkymo projektuose yra patvirtinti tik projektuojamų žemės sklypų projektiniai numeriai. Žemės sklypų adresus, bei kitą naudingą informaciją galite rasti internetinėje svetainėje www.regia.lt. [...].“

12.15. NŽT pateiktais duomenimis, NŽT Skyriaus vedėjas, priimdamas 2019 m. balandžio 26 d. įsakymą Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.), nespėdė klausimo dėl žemės sklypų tinkamumo (netinkamumo) nuosavybės teisėms atkurti. „Savivaldybės administracijos pateiktos žemės sklypų kadastro duomenų bylos buvo patikrintos NŽT Skyriuje, dalį žemės sklypų buvo patikrinti vietovėje, surašyti žemės sklypų kadastro duomenų matavimų ir žemės sklypo ribų ženklinimo tikrinimo vietovėje aktai (2018 ir 2019 metais). Pažeidimų dėl naujų žemės sklypų ženklinimo vietovėje nenustatyta.“

12.16. NŽT 2019 m. birželio 17 d. raštu Nr. 1SS-1150-(7.5) atsakyta į X 2019 m. gegužės 27 d. skundą, nurodant, kad NŽT kompetencijai nepriskirta teisė ir (ar) pareiga vertinti savivaldybių tarybų (kaip kolegialių institucijų) veiklos, taip pat vertinti Savivaldybės administracijos teritorijų planavimo srityje priimtų sprendimų teisėtumo. Taip pat pažymėta, kad NŽT neturi teisinio pagrindo naikinti įsakymą. [...].“

13. X **2019 m. liepos 2 d.** elektroniniu paštu kreipėsi į Savivaldybės administraciją, atkreipdamas dėmesį į konstitucinės ir įstatyminės teisės pasirinkti laisvą suformuotą žemės sklypą Alytaus mieste ribojimą. Pareiškėjas pakartotinai prašė Savivaldybės administracijos **„pateikti**

NŽT suformuotus, tačiau nuslėptus, neteikiamus gražinti 9 sklypus <...> gatvėse Alytaus mieste, bei 8 sklypus <...> gatvėse Alytaus mieste, [...].“

14. Savivaldybės administracija **2019 m. liepos 25 d.** raštu Nr. SD-6245(24.1) X atsakė, kad jo nurodyti žemės sklypai negali būti teikiami nuosavybės teisių atkūrimui. Konstatavusi, kad Savivaldybė įvykdžiusi savo įsipareigojimus, papildomai pareiškėją informavo:

„[...]

Pagal Žemės reformos įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktą Savivaldybės administracijos direktorius iki 2018 m. sausio 1 d. įsakymais priėmė sprendimus pradėti rengti projektus 8 numatytose teritorijose pagal pridedamas teritorijų schemas, nurodant formuojamų perdavimui neatlyginai nuosavybėn naujų žemės sklypų piliečiams nuosavybės teisėms į miesto žemę atkurti (su gatvių pavadinimais ir grafine informacija – planu ar schema, kuriame (kurioje) pažymėtos teritorijų ribos). Ši informacija buvo skelbiama interneto svetainėje adresu <http://www.alytus.lt/zemetvarka1>. **Po 2018 m. sausio 1 d. išnagrinėjus situaciją dėl trūkstančių nuosavybės teisių atkūrimui suplanuotų žemės sklypų buvo patvirtinti dar 3 projektai su pridedamomis schemomis ir analogiška informacija. Atskirai planuojamų rengti teritorijų sąrašas nebuvo patvirtintas, tačiau tai nesukėlė neigiamų pasekmių, kadangi NŽT Skyriui pateiktas poreikis buvo patenkintas, o informacija apie rengiamus projektus buvo skelbiama Savivaldybės interneto svetainėje. [...].“**

15. Savivaldybės administracijos direktoriaus 2019 m. rugpjūčio 12 d. įsakymu Nr. DV-639 sudarytos komisijos **2019 m. rugpjūčio 20 d.** išvadoje Nr. VD-2622(4.55.) Savivaldybės administracijos direktoriui nurodyta:

„[...]

Akivaizdu, kad [...] **vertinant formaliai sklypų poreikis skaičiumi lyg ir patenkintas, tačiau [...] Savivaldybės administracijos pateikti žemės sklypai yra netinkami gražinimui piliečiams, t. y. neatitinka Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkoje numatytu reikalavimu. Komisija, vykdydama Savivaldybės administracijos direktoriaus įsakymą konstatuoja, kad Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyrius netinkamai vykdė funkcijas, netinkamai kontroliavo perduodamų NŽT Skyriui sklypų būklę, perdavė NŽT Skyriui netinkamus (nesutvarkytus) gražinimui piliečiams žemės sklypus, kuriuose nustatyti statiniai, šiltnamiai, neiškelti gyventojų daržai ir t. t., laiku neužtikrino projektavimo proceso vykdymo terminų (vėlavo apie 1 metus). [...].“**

16. Savivaldybės administracijos **2019 m. rugpjūčio 23 d.** raštu Nr. SD-7000(6.83E) NŽT Skyriui buvo papildomai perduotos 20 naujų žemės sklypų kadastro duomenų bylos (<...>).

17. Informacija, susijusi su viešojo intereso gynimo klausimo nagrinėjimu prokuratūroje:

17.1. Savivaldybės meras **2019 m. rugsėjo 9 d.** raštu Nr. SD-7383(6.17.) kreipėsi į Kauno apygardos prokuratūrą, prašydamas pavesti nustatyti, ar Savivaldybės administracija, perduodama NŽT nuosavybės teisių atkūrimui didesnius kaip 0,1 ha – <...> – žemės sklypų kadastro bylas, nepažeidė Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 920 patvirtinto Savivaldybių nustatomų naujų žemės sklypų, kuriuose kaip atlyginimą piliečiams už nuosavybės teise turėtą žemę, gyvenamuosius namus, jų dalis, butus numatoma perduoti individualiai statybai ir kitai paskirčiai miestuose, dydžių sąrašo ir galimai viešo intereso.

17.2. *Kauno apygardos prokuratūra 2019 m. rugsėjo 10 d. raštu Nr. (AP-24212) 3S-12781 Savivaldybės mero 2019 m. rugsėjo 9 d. raštą Nr. SD-7383 (6.17.) „Dėl viešojo intereso gynimo“ persiuntė išnagrinėti NŽT.*

17.3. *NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. spalio 9 d. įsakyme Nr. 2VI-853 nurodyta:*

Vadovaudamasi Atkūrimo įstatymo 5 straipsnio 2 dalies 3 punktu ir 16 straipsnio 9 dalies 4 punktu, Tvarkos 37 ir 38 punktais, tvirtinu:

1) Siūlytinių piliečiams perduoti neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų Alytaus

mieste sąrašą [...].

2) Piliečių, kuriems bus pasiūlyta gauti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus Alytaus mieste sąrašą [...].“

17.4. *NŽT 2019 m. spalio 17 d. rašte Nr. 1SD-3302-(7.22E.) Kauno apygardos prokuratūrai* nurodyta, kad buvo išnagrinėtas Savivaldybės mero 2019 m. rugsėjo 9 d. raštas dėl galimų pažeidimų, Savivaldybės administracijos direktoriaus 2019 m. rugpjūčio 23 d. raštu Nr. SD-7000(6.83E) perduodant NŽT Skyriui žemės sklypų kadastro duomenų bylas nuosavybės teisių atkūrimo procedūroms vykdyti. NŽT 2019 m. spalio 17 d. rašte Nr. 1SD-3302-(7.22E.) Kauno apygardos prokuratūrai nurodė:

„[...]“

Informuojame, kad NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. 2VĮ-131-(14.2.2.) [...] patvirtintoje Piliečių, pageidaujančių naujų žemės sklypų individualiai statybai ar kitai paskirčiai Alytaus mieste, eilėje įrašyti 72 piliečiai naujam žemės sklypui gauti.

NŽT Skyriaus vedėjas 2019 balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) [...] patvirtino siūlytinių piliečiams perduoti neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų Alytaus mieste sąrašą ir Piliečių, kuriems bus pasiūlyta gauti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus Alytaus mieste, sąrašą. Piliečių, kuriems bus pasiūlyta gauti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus Alytaus mieste, sąraše buvo įrašyti 72 piliečiai, o siūlytinių piliečiams perduoti neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų sąraše buvo įrašyti 82 nauji žemės sklypai.

[...] NŽT Skyriaus siūlomų rinktis naujų žemės sklypų skaičius buvo didesnis (82), todėl visiems 72 piliečiams, vykdant nuosavybės teisių atkūrimo procedūras, buvo galima perduoti neatlygintinai nuosavybėn po naują žemės sklypą.

NŽT Skyrius, vadovaudamasis Atkūrimo įstatymo 21 straipsnio 7 dalies ir Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 38 punkto nuostatomis, atsižvelgdamas į tai, kad naujų žemės sklypų skaičius yra pakankamas, t. y. visi Piliečių eilėje įrašyti asmenys gali gauti po naują žemės sklypą, pradėjo nuosavybės teisių atkūrimo procedūrą: [...] pakvietė Piliečių eilėje įrašytus 72 piliečius 2019 m. birželio 4 d. atvykti į susirinkimą, [...].

Piliečiams perduodamų neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų individualiai statybai ar kitai paskirčiai skirstymo komisijos posėdis įvyko 2019 m. birželio 4 d., kurio metu atvykusiems piliečiams pagal patvirtintą Piliečių eilę buvo pasiūlyta pasirinkti naują žemės sklypą iš siūlomų 82-jų žemės sklypų. Į organizuotą susirinkimą atvyko 38 piliečiai, iš siūlytinių naujų žemės sklypų piliečiai pasirinko 32 žemės sklypus, 6 piliečiai naujo žemės sklypo atsisakė (iš jų 4 paprašė atlyginti pinigais, 2 nepasirinko iš siūlomų), 34 piliečiai į susirinkimą neatvyko (iš jų 15 piliečių yra mirę, nėra žinomi paveldėtojai), o po įvykusio susirinkimo vienas iš piliečių pateikė neatvykimo pateisinimo dokumentą dėl ne nuo jo valios priklausančių aplinkybių.

[...]

Savivaldybės administracija 2019 m. rugpjūčio 23 d. Nr. SD-7000(6.83E), raštu „Dėl duomenų perdavimo“ papildomai perdavė 20 naujų žemės sklypų kadastro duomenų bylas [...] (<...>).

Pažymėtina, kad šiuos naujus žemės sklypus Savivaldybės administracija perdavė NŽT Skyriui po įvykusio 2019 m. birželio 4 d. piliečiams perduodamų neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų individualiai statybai ar kitai paskirčiai skirstymo komisijos posėdžio, kuris buvo vykdomas vadovaujantis Atkūrimo įstatymo 21 straipsnio 7 punkto, Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 38 punkto nuostatomis, t. y. tuo metu siūlomų rinktis naujų žemės sklypų Alytaus mieste skaičius buvo toks, kad jų pakako visiems piliečiams, turintiems teisę pagal Atkūrimo įstatymą Alytaus mieste atkurti nuosavybės teises, perduodant neatlygintinai nuosavybėn po naują žemės sklypą. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, **darytina išvada, kad pateikti nauji žemės sklypai po įvykusio susirinkimo negali būti įtraukiami į Piliečiams perduoti neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų sąrašą, nuosavybės teisių atkūrimo procedūros turėtų būti užbaigtos vadovaujantis Atkūrimo įstatymo 21 straipsnio 7 punkto ir Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 38 punkto nuostatomis, nes visiems Piliečių eilėje įrašytiems piliečiams tuo metu (2019 m. birželio 4 d.) pakako siūlomų naujų žemės sklypų.**

Tačiau NŽT Skyriaus vedėjas 2019 m. spalio 9 d. įsakymu Nr. 2VĮ-853-(14.2.2.) [...] patvirtino siūlytinių piliečiams perduoti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus Alytaus mieste, sąrašą. Piliečių, kuriems bus pasiūlyta gauti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus Alytaus mieste, sąraše yra įrašyti 35 piliečiai, o siūlytinių piliečiams perduoti neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų sąraše yra įrašyti 68 nauji žemės sklypai (iš jų – 18 naujų žemės sklypų, kuriuos Savivaldybės administracija NŽT Skyriui perdavė 2019 m. rugpjūčio 24 d.). [...]

[...] nors pagal teritorijų planavimo dokumentus yra suformuoti didesni nei 0,1 ha ploto nauji žemės sklypai, tačiau vadovaujantis Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 38 punktu, keli piliečiai bendrosios dalinės nuosavybės teise gali rinktis tokius žemės sklypus, tačiau, kaip ir minėta, kiekvienam bendraturčiui tenkančių dalių dydis turi atitikti (išskyrus tuos atvejus, kai pilietis nuosavybės teise turėjo mažesnę žemės sklypą) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. liepos 23 d. nutarimu Nr. 920 patvirtintus nustatytus numatomų perduoti individualiai statybai žemės sklypų dydžius. Todėl **priimant sprendimus atkurti nuosavybės teises, perduodant neatlygintinai nuosavybėn piliečiams bendrosios nuosavybės teise didesnius nei 0,1 ha žemės sklypus, teisės aktai nebūtų pažeisti.** [...].“

17.5. *Kauno apygardos prokuratūros 2019 m. spalio 24 d. rašte Nr. (AP-24212) 3S-14790 Savivaldybės merui nurodyta:*

„Pranešame, kad Jūsų 2019 m. rugsėjo 9 d. prašymas „Dėl viešojo intereso gynimo“ Nr. SD-7383(6.17) yra išnagrinėtas Kauno apygardos prokuratūros Viešojo intereso gynimo skyriuje. Patikrinimo metu, įvertinus surinktus duomenis, faktines aplinkybes bei dokumentus, konstatuotas teisės pažeidimas – neefektyvus, neracionalus valstybinės žemės panaudojimas. Pateikti nauji žemės sklypai po įvykusio susirinkimo negali būti įtraukiami į Piliečiams perduoti neatlygintinai nuosavybėn naujų žemės sklypų sąrašą, nuosavybės teisių atkūrimo procedūros turėtų būti užbaigtos, vadovaujantis Atkūrimo įstatymo 21 straipsnio 7 punkto ir Įgyvendinimo tvarkos 38 punkto nuostatomis, nes visiems Piliečių eilėje įrašytiems piliečiams tuo metu (2019 m. birželio 4 d.) pakako siūlomų naujų žemės sklypų, o po šio skirstymo liko nepaskirstyta 50 naujų žemės sklypų.

Viešojo intereso gynimo kontekste, prokuroras 2019 m. spalio 24 d. nutarimu įpareigojo NŽT imtis priemonių aukščiau nurodytam pažeidimui pašalinti.“

17.6. *Vykdamas NŽT direktoriaus 2019 m. spalio 25 d. pavedimą Nr. 1PAV-207-(1.8) NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. spalio 31 d. įsakymu Nr. 2VĮ-965-(14.2.2.) pripažintas negaliojančiu NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. spalio 9 d. įsakymas Nr. 2V1-853-(14.2.2.).“*

17.7. Pareiškėjai 2019 m. lapkričio 20 d. pateikė NŽT skundą dėl NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. spalio 31 d. įsakymo Nr. 2VĮ-965-(14.2.2.) teisėtumo.

17.8. **NŽT 2019 m. gruodžio 31 d. priėmė Pareiškėjų vardu sprendimus dėl nuosavybės teisių atkūrimo, skiriant kompensacijas pinigais.**

17.9. NŽT direktoriaus 2020 m. sausio 23 d. sprendimu Nr. 1T-4-(7.5.) buvo atmestas Pareiškėjų 2019 m. lapkričio 20 d. skundas dėl NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. spalio 31 d. įsakymo Nr. 2VĮ-965-(14.2.2.) teisėtumo, informuojant apie šio administracinio akto ginčijimo galimybę.

17.10. Lietuvos Respublikos Generalinė Prokuratūra išnagrinėjo Pareiškėjo skundą dėl Kauno apygardos prokuratūros Viešojo intereso gynimo skyriaus prokurorės 2019 m. spalio 24 d. nutarimo Nr. (AP-24212) reikalauti spęsti dėl priemonių teisės pažeidimams pašalinti taikymo ir 2019 m. spalio 24 d. nutarimo Nr. (AP-25045) atsisakyti taikyti viešojo intereso gynimo priemones. Lietuvos Respublikos Generalinė Prokuratūra 2020 m. vasario 13 d. nutarimu Nr. 13.12-10 atmetė Pareiškėjo skundą, palikdama nurodytus nutarimus nepakeistus, pažymėdama:

„[...] Iš tyrimo surinktų duomenų matyti, kad iš **esmės 2018-2019 m. laikotarpyje Savivaldybės administracija pateikė reikiamą skaičių žemės sklypų, reikalingų nuosavybės teisių Alytaus mieste atkūrimui.** 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) patvirtintame sąraše buvo daugiau sklypų, nei piliečių, kuriems pasiūlyta gauti žemės sklypus.

[...]

Aukštesniojo prokuroro vertinimu, pareiškėjas, kreipdamasis į prokurorą, bando apginti ne viešąjį, o atstovaujama asmenų privatų interesą. [...].“

18. X 2020 m. balandžio 9 d. skundu kreipėsi į Regionų apygardos administracinio teismo Kauno rūmus, prašydamas panaikinti NŽT 2019 m. gruodžio 31 d. sprendimą Nr. 2S-238-(14.2.3) ir „įpareigoti NŽT nuosavybės teisių atkūrimo procedūras įgyvendinti Pareiškėjo pasirinktu nuosavybės teisių atkūrimo būdu, sudarant galimybę pasirinkti neatlygintinai nuosavybėn perduodamą žemės sklypą iš sudaryto gražintinų žemės sklypų sąrašo; [...]“

19. Seimo kontrolieriai paprašė institucijų pateikti poziciją dėl naujų žemės sklypų trūkumo, sprendžiant nuosavybės teisių į žemę Alytaus mieste atkūrimo klausimus:

19.1. Savivaldybės administracijos pateiktais duomenimis:

„[...] **žemės sklypai nuosavybės teisėms atkurti buvo formuojami pagal NŽT Skyriaus pateiktą poreikį. Trūkumo nebuvo.** Gautas patvirtinimas iš NŽT Skyriaus 2019 m. gegužės 21 d. raštu (reg. 2019 m. gegužės 24 d. Nr. GD-9487(6.83E) [...]“

19.2. NŽT pateiktais duomenimis:

„[...] **2018 metais buvo trūkumas žemės sklypų nuosavybės teisėms atkurti, nes per 2018 metų pirmąjį pusmetį Savivaldybės administracija buvo perdavusi 17 naujų žemės sklypų, o Piliečių, pageidaujančių gauti neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus individualiai statybai ar kitai paskirčiai Alytaus mieste, eilėje buvo 102 piliečiai, 2018 m. liepos 1 d. papildomai buvo poreikis dar 77 žemės sklypų.** NŽT Skyriaus 2018 m. liepos 10 d. raštas Nr. 2SD-3213-(14.2.137 E.)“

20. 2011 m. lapkričio 14 d. <https://kauno.diena.lt> publikacijoje „Bitumu užterštą teritoriją planuojama sutvarkyti iki pavasario“ nurodyta:

„Kaune pradėta tvarkyti **pavojinga medžiaga užteršta teritorija**, esanti <...> gatvėje. 24 arų teritorija **užteršta degia ir toksiška medžiaga – bitumu, kuris kelia didelį pavojų gamtai, žmonių saugumui ir sveikatai.** Prieš kelis dešimtmečius šioje teritorijoje buvo įrengtos saugyklos, į kurias buvo pilamas bitumas. Po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo įmonės, eksploatavusios šiuos įrenginius, neliko, talpos su bitumu ir kitomis medžiagomis buvo užpiltos grunto sluoksniu. Deja, tai problemos neišsprendė – įdubus gruntui, bitumo sankaupos išsiliejo į paviršių, į šią vietą pradėtos gabenti buitinės atliekos, bėgant laikui **stipriai užterštas gruntas bei gruntinio vandens sluoksnis**, skelbiama Kauno miesto savivaldybės pranešime. Savivaldybė, gavusi ES paramą šiai **aplinkosaugos problemai** spręsti, su bendrove „<...>“ praėjusią vasarą pasirašė rangos darbų sutartį, pagal kurią bus surinktas ir utilizuotas duobėse esantis bitumas ir aplink talpas esantis užterštas gruntas, surinktos ir išvežtos betoninės, asfalto, buitinės atliekos, užpiltas švarus gruntas ir sutvarkyta teritorija. Anot savivaldybės, jau iškirsti medžiai ir krūmai, išvežtos buitinės atliekos ir bitumas. Šiuo metu gabenamas užterštas gruntas. Darbus numatoma baigti kitų metų pavasarį. Šiam projektui įgyvendinti skirta daugiau nei 2.3 mln. Litų.“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

21. Tarptautinio ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių pakto

2 straipsnis

„1. Kiekviena valstybė, šio Pakto Šalis, įsipareigoja tiek savo pastangomis, tiek pasinaudodama tarptautine pagalba ir bendradarbiavimu, ypač ekonomikos ir technikos srityse, imtis, kiek daugiausia leidžia jos ištekliai, visų atitinkamų, svarbiausia, teisinių priemonių, kad šiame Pakte pripažįstamos teisės palaipsniui būtų visiškai įgyvendintos.“

12 straipsnis

„1. **Valstybės, šio Pakto Šalys, pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę turėti kuo geriausią fizinę ir psichinę sveikatą.**

2. Priemonės, kurių valstybės, šio Pakto Šalys, imasi šiai teisei visiškai įgyvendinti, turi apimti priemones, kurių reikia siekiant užtikrinti:

[...]

b) kad visais aspektais **gerėtų aplinkos** ir gamybos **higiena**; [...].“

22. Lietuvos Respublikos Konstitucijos

5 straipsnis:

„[...] Valdžios įstaigos tarnauja žmonėms.“

23. Lietuvos Respublikos teismų įstatymo

1 straipsnis. *Teisingumo vykdymas*

„1. Teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai. [...].“

24. Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymo

32² straipsnis. *Žalos aplinkai prevencijos priemonių, veiksmų, užtikrinančių teršalų ir (arba) kitokių darančių žalą aplinkai veiksnių skubią kontrolę, sulaikymą, pašalinimą ar kitokį valdymą, ir aplinkos atkūrimo priemonių išlaidų atlyginimas*

„[...]“

Ūkio subjekto išlaidas vykdant žalos aplinkai prevencijos priemones, veiksmus, užtikrinančius teršalų ir (arba) kitokių darančių žalą aplinkai veiksnių skubią kontrolę, sulaikymą, pašalinimą ar kitokį valdymą siekiant sumažinti ar išvengti didesnės žalos aplinkai, neigiamo poveikio žmonių sveikatai ar tolesnio aplinkos elementų funkcijų pablogėjimo, ir (arba) aplinkos atkūrimo priemones šio straipsnio 2 dalyje nustatytais atvejais atlygina asmenys, sukėlę neišvengiamą (realią) žalą aplinkai grėsmę ar padarę žalą aplinkai, o **jeigu šių asmenų nustatyti neįmanoma, – valstybės ar savivaldybių institucijos.**“

25. Lietuvos Respublikos atliekų tvarkymo įstatymo

20 straipsnis. *Aplinkos ministerijos funkcijos*

„1. Aplinkos ministerija reglamentuoja ir administruoja visų atliekų tvarkymą, kontroliuoja nustatytų reikalavimų ir užduočių įgyvendinimą.

2. Aplinkos ministerija koordinuoja kitų valstybės ir savivaldybių institucijų veiklą atliekų tvarkymo srityje, ieško papildomų finansavimo šaltinių valstybės bei savivaldybių institucijų parengtiems atliekų tvarkymo projektams finansuoti.“

25 straipsnis. *Savivaldybių funkcijos*

„**Savivaldybės** organizuoja komunalinių atliekų tvarkymo sistemas, būtinas jų teritorijose susidarančioms komunalinėms atliekoms tvarkyti, užtikrina tų sistemų funkcionavimą, **organizuoja atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymą** ir administruoja komunalinių atliekų tvarkymo paslaugas teikimą.“

26. Lietuvos Respublikos savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymo

4 straipsnis. *Specialiosios programos lėšų naudojimas*

1. Specialiosios programos lėšos naudojamos:

1) aplinkos kokybės gerinimo ir apsaugos priemonėms; atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtros priemonėms; atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris nebeegzistuoja, tvarkymo priemonėms; aplinkos monitoringo, prevencinėms, aplinkos atkūrimo priemonėms; visuomenės švietimui ir mokymui aplinkosaugos klausimais;

27. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo

19 straipsnis. *Viešojo intereso gynimas*

„1. Prokurorai gina viešąjį interesą, kai nustato teisės akto pažeidimą, kuriuo pažeidžiamas asmens, visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai, ir toks pažeidimas laikytinas viešojo intereso pažeidimu, o valstybės ar savivaldybių institucijos, įstaigos ar įmonės, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės akto pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti arba kai tokios kompetentingos institucijos nėra.

2. Prokuroras, pareiškęs ieškinį, prašymą, pareiškimą teismui ir turėdamas pagrindą manyti, kad valstybės ar savivaldybių institucijos, įstaigos ar įmonės netinkamai vykdė pareigas, apie tai informuoja jų savininko teises ir pareigas įgyvendinančią instituciją ir (ar) imasi kitų šio Įstatymo nustatytų priemonių.

[...]

4. Prokurorai, turėdami pagrindą manyti, kad yra pažeisti teisės aktų reikalavimai, gindami viešąjį interesą, turi įgaliojimus:

1) kreiptis į teismą su ieškiniu, pareiškimu, prašymu, įstoti į bylą trečiuoju asmeniu, pareiškiančiu savarankiškus reikalavimus dėl ginčo dalyko; [...].“

28. Lietuvos Respublikos žemės įstatymo

2 straipsnis. Pagrindinės šio Įstatymo sąvokos

„[...]

3. *Riboženklis* – žemės sklypo ribas vietovėje žymintis ženklas, atitinkantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) įgaliotos institucijos nustatytą standartą ir teisiškai saugomas įstatymų nustatyta tvarka.

[...]

14. *Žemės sklypas* – teritorijos dalis, turinti nustatytas ribas, kadastro duomenis ir įregistruota Nekilnojamojo turto registre.

[...]

19. *Žemės sklypo riba* – riba tarp žemės sklypų, paženklinta riboženkliais vietovėje arba sutapdinta su nuolatiniais kraštovaizdžio elementais ir grafiškai pažymėta žemės sklypo plane.

3 straipsnis. Lietuvos Respublikos žemės fondas

„[...]

3. Neperduota naudotis ir neišnuomota valstybinė žemė, kuri pagal įstatymus, reglamentuojančius piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimą, negražintina natūra, priskiriama laisvos valstybinės žemės fondui.“

13 straipsnis. Laisvos valstybinės žemės fondo tvarkymas

„[...]

2. Laisvos valstybinės žemės fondo žemė perleidžiama nuosavybėn, perduodama naudotis ar išnuomojama, atlikus būtinus teritorijų planavimo, žemės tvarkymo darbus, nustatytas žemės sklypų pagrindinę naudojimo paskirtį, naudojimo būdą, specialiąsias žemės naudojimo sąlygas ir suformuotus žemės sklypus įregistravus Nekilnojamojo turto registre Civilinio kodekso, šio Įstatymo ir kitų įstatymų nustatyta tvarka. [...].“

21 straipsnis. Žemės savininkų ir kitų naudotojų pareigos

„Žemės savininkai ir kiti naudotojai privalo:

1) naudoti žemę pagal pagrindinę naudojimo paskirtį ir naudojimo būdą;

[...]

3) racionaliai naudoti ir tausoti žemę, mišką, vandenį, [...];

4) įgyvendinti teisės aktų nustatytas žemės, miško ir vandens apsaugos nuo užteršimo, dirvožemio apsaugos nuo erozijos ir nualinimo, aplinkos apsaugos priemones, kad neblogėtų aplinkos ekologinė būklė; [...].“

32 straipsnis. Valstybės, savivaldybių institucijų ir Valstybės žemės fondo kompetencija reguliuojant žemės santykius

„[...]

3. NŽT:

[...]

9) organizuoja ir vykdo valstybinę žemės naudojimo kontrolę;

[...]

15) kai yra pagrindas manyti, kad viešasis interesas pažeistas valstybinės žemės naudojimo, valdymo ir disponavimo ja srityje, kreipiasi į teismą dėl viešojo intereso gynimo, išskyrus atvejus, kai viešasis interesas pažeistas dėl NŽT arba institucijų, kurių funkcijas ji perėmė, veiksmų ar

neveikimo. Tais atvejais, kai viešasis interesas pažeistas dėl NŽT arba institucijų, kurių funkcijas ji perėmė, veiksmų ar neveikimo, NŽT dėl viešojo intereso gynimo kreipiasi į prokuratūrą; [...].“

36 straipsnis. Žemės naudojimo valstybinė kontrolė

„1. Žemės naudojimo valstybinę kontrolę pagal Vyriausybės patvirtintus nuostatus organizuoja ir vykdo NŽT, o koordinuoja Vyriausybės įgaliota institucija. [...].“

29. Lietuvos Respublikos žemės reformos įstatymo

18 straipsnis. Skundų dėl žemės reformos vykdytojų sprendimų pateikimo ir nagrinėjimo tvarka

„[...]“

2. Skundus dėl žemės reformos metu suformuotų žemės sklypų tinkamumo, žemės privatizavimui, nuomai ir perdavimui neatlygintinai naudotis parengtų dokumentų ir įstatymų bei kitų teisės aktų reikalavimų neatitikties iki sprendimo dėl valstybinės žemės įsigijimo, nuomos ar perdavimo neatlygintinai naudotis priėmimo nagrinėja NŽT teritoriniai padaliniai.

3. NŽT teritorinių padalinių sprendimai ir veiksmai (neveikimas), išskyrus sprendimus atkurti nuosavybės teises, suteikti žemės sklypą nuosavybėn neatlygintinai, parduoti, išnuomoti ar perduoti naudotis neatlygintinai žemės sklypą, skundžiami NŽT vadovui išankstinio ginčų nagrinėjimo ne teismo tvarka.

4. NŽT vadovo priimtas sprendimas gali būti skundžiamas Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka. [...].“

22 straipsnis. Specialiosios nuostatos

„Savivaldybės administracijos direktorius:

1) iki 2018 m. sausio 1 d. įsakymu patvirtina miesto teritorijų, kuriose bus formuojami perduodami neatlygintinai nuosavybėn nauji žemės sklypai piliečiams nuosavybės teisėms į miesto žemę atkurti, sąrašą (su gatvių pavadinimais ir grafine informacija – planu ar schema, kuriame (kurioje) pažymėtos teritorijų ribos) ir jį viešai paskelbia savivaldybės interneto svetainėje;

2) iki 2019 m. sausio 1 d. privalo įstatymų ir Vyriausybės nustatyta tvarka į savivaldybės biudžetą pardavus valstybinės žemės sklypus pervestomis lėšomis organizuoti miesto teritorijose, nurodytose šios dalies 1 punkte, žemės valdos projektų ar teritorijų planavimo dokumentų rengimą ir juos patvirtinti.“

30. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo:

4 straipsnis. Vietos savivaldos principai

„Pagrindiniai principai, kuriais grindžiama vietos savivalda, yra:

[...]“

6) *Savivaldybės veiklos ir savivaldybės institucijų priimamų sprendimų teisėtumo.* Savivaldybės institucijų ir kitų savivaldybės viešojo administravimo subjektų **veikla ir visais jų veiklos klausimais priimti sprendimai turi atitikti įstatymų ir kitų teisės aktų reikalavimus.**“

31. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo nuostatos, galiojusios iki 2020 m. lapkričio 1 d.:

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis

„Šis įstatymas sudaro prielaidas įgyvendinti Lietuvos Respublikos Konstitucijos nuostatą, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms; nustato viešojo administravimo principus, viešojo administravimo sritis, viešojo administravimo subjektų sistemą ir administracinės procedūros organizavimo pagrindus; garantuoja asmenų teisę apskusti viešojo administravimo subjektų veiksmus, neveikimą ar administracinius sprendimus, taip pat teisę į įstatymais pagrįstą ir objektyvų asmenų prašymų ir skundų nagrinėjimą; įtvirtina kitas asmenų ir viešojo administravimo subjektų teises ir pareigas viešojo administravimo srityje.“

2 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos

„1. *Viešasis administravimas* – įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti:

administracinių sprendimų priėmimas, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė, įstatymų nustatytų administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimas.“

3 straipsnis. Viešojo administravimo principai:

„Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais:

1) *įstatymo viršenybės*. Šis principas reiškia, kad **viešojo administravimo subjektų** įgaliojimai atlikti viešąjį administravimą turi būti nustatyti teisės aktuose, o **veikla turi atitikti šiame įstatyme išdėstytus teisinius pagrindus. Administraciniai aktai, susiję su asmenų teisių ir pareigų įgyvendinimu, visais atvejais turi būti pagrįsti įstatymais;**

2) *objektyvumo*. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti **oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs;**

[...]

5) *tarnybinės pagalbos*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektai, rengdami administracinius sprendimus, prireikus teikia vienas kitam reikalingą informacinę ir kitokią pagalbą;

[...]

13) *išsamumo*. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nuroydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį.“

14 straipsnis. Prašymų ir skundų nagrinėjimas

„[...]

8. Jeigu viešojo administravimo subjektas pagal kompetenciją negali spręsti prašyme išdėstytų klausimų ar priimti administracinės procedūros sprendimo dėl skunde išdėstyto klausimo, jis jo nenagrinėja ir ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo ar skundo gavimo dienos persiunčia jį kompetentingam viešojo administravimo subjektui, ir apie tai praneša asmeniui. Jeigu nėra kito viešojo administravimo subjekto, kuriam galėtų perduoti prašymą ar skundą nagrinėti pagal kompetenciją, jis ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo prašymo ar skundo gavimo dienos apie tai praneša asmeniui paaiškindamas jo prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis. [...].“

32. Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo nuostatos, galiojusios iki 2020 m. sausio 1 d.:

1 straipsnis. Įstatymo paskirtis ir uždaviniai

„Šiuo įstatymu siekiama suderinti valstybinėje tarnyboje dirbančių asmenų privačius ir visuomenės viešuosius interesus, užtikrinti, kad priimant sprendimus pirmenybė būtų teikiama viešiesiems interesams, įtvirtinti priimamų sprendimų nešališkumą ir užkirsti kelią atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje.“

4 straipsnis. Privačių interesų deklaracija

„1. Valstybinėje tarnyboje dirbantis asmuo, [...], privalo deklaruoti privačius interesus šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka pateikdamas privačių interesų deklaraciją. [...].“

11 straipsnis. Pareiga nusišalinti

„1. Asmeniui, dirbančiam valstybinėje tarnyboje, draudžiama dalyvauti rengiant, svarstant ar priimant sprendimus arba kitaip paveikti sprendimus, kurie sukelia interesų konfliktą.

2. Prieš pradėdant tokio sprendimo rengimo, svarstymo ar priėmimo procedūrą arba pačios procedūros metu asmuo, dirbantis valstybinėje tarnyboje, privalo informuoti savo institucijos vadovą ar institucijos vadovo įgaliotą atstovą arba kolegialią valstybės ar savivaldybės instituciją, kurios nariu jis yra, ir asmenis, kurie kartu dalyvauja rengiant, svarstant ar priimant sprendimą, apie esamą interesų konfliktą, pareikšti apie nusišalinimą ir jokia forma nedalyvauti toliau rengiant, svarstant ar priimant sprendimą.“

23 straipsnis. Vyriausioji tarnybinės etikos komisija

„Vyriausioji tarnybinės etikos komisija prižiūri, kaip asmenys vykdo šio įstatymo nuostatas Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos įstatymo, šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka.“

Nuo 2020 m. sausio 1 d. galiojančios Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybės tarnyboje įstatymo nuostatos:

22. *Kontrolės subjektai ir veiksmai*

„1. Kaip deklaruojantys asmenys laikosi šio įstatymo, kontroliuoja ir prižiūri:

1) VTEK; [...].“

33. Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo

5 *straipsnis. Nuosavybės teisių į miesto žemę atkūrimo sąlygos ir tvarka:*

„[...]

2. Nuosavybės teisės į žemę, iki 1995 m. birželio 1 d. buvusią miestams nustatyta tvarka priskirtose teritorijose, atkuriamos:

[...]

3) perduodant neatlygintinai nuosavybėn piliečiui naują Vyriausybės nustatyta tvarka įrengtą arba neįrengtą žemės sklypą, [...] Piliečiui atsisakius jam perduodamo neatlygintinai nuosavybėn naujo Vyriausybės nustatyta tvarka įrengto arba neįrengto (pasirinktinai) žemės sklypo individualiai statybai, jam pageidaujant, kompensuojama vidutinė Vyriausybės nustatyto dydžio žemės sklypo tame mieste vertės pinigų suma pagal šio įstatymo 16 straipsnį. [...]“;

19 *straipsnis. Sprendimų dėl nuosavybės teisių atkūrimo apskundimo tvarka*

„1. Šio įstatymo 17 straipsnyje nurodytų institucijų sprendimai dėl nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo gali būti apskūsti teismui per 30 dienų nuo šių sprendimų įteikimo piliečiams dienos.“

21 *straipsnis. Specialios šio įstatymo taikymo nuostatos*

„[...]

7. Jeigu mieste naujų žemės sklypų yra tiek, kad visiems piliečiams, turintiems teisę pagal šį įstatymą šiame mieste atkurti nuosavybės teises, perduodant neatlygintinai nuosavybėn naujus žemės sklypus, būtų galima perduoti neatlygintinai nuosavybėn po naują žemės sklypą, tačiau šie piliečiai Vyriausybės nustatyta tvarka kviečiami rinktis iš šiame mieste suformuotų naujų žemės sklypų, kvietime nurodytu laiku neatvyksta (išskyrus neatvykimą dėl ne nuo jų valios priklausančių aplinkybių) rinktis arba atvykę per vieną mėnesį nuo kvietime nurodytos datos nepasirenka iš siūlomų naujų žemės sklypų, arba jiems naujų žemės sklypų perduoti neatlygintinai nuosavybėn nėra galimybių dėl laisvos žemės fondo žemės šiame mieste trūkumo, naujų žemės sklypų nepasirinkusiems ar (ir) negavusiems neatlygintinai nuosavybėn piliečiams nuosavybės teisės atkuriamos atlyginant pinigais. [...]“

34. Lietuvos Respublikos piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarka:

„[...]

41. **Perduodamų neatlygintinai nuosavybėn naudojamų ir naujų žemės sklypų individualiai statybai ar kitai paskirčiai ribos turi būti paženklintos vietovėje ir žemės sklypai pažymėti nekilnojamojo turto kadastro žemėlapyje tokia pat tvarka kaip ir valstybės parduodamų žemės sklypų.**

[...]

98. Piliečių prašymus atkurti nuosavybės teises į žemę, mišką ir vandens telkinius nagrinėja žemėtvarkos skyriai pagal žemės, miško ar vandens telkinio buvimo vietą.

[...]

100. Sprendimus dėl nuosavybės teisių į žemę, mišką ir vandens telkinius atkūrimo priima NŽT vadovas arba jo įgaliotas žemėtvarkos skyriaus vedėjas (atskiras įsakymas dėl nuosavybės teisių į žemę, mišką ir vandens telkinius atkūrimo nepriimamas).

[...]

106. [...] Sprendimą atkurti nuosavybės teises į žemę, esančią miestuose, perduodant neatlygintinai nuosavybėn piliečiams naują žemės sklypą individualiai statybai, taip pat daržui, sodui ir kitoms panašioms reikmėms, NŽT vadovas arba jo įgaliotas žemėtvarkos skyriaus vedėjas priima pagal miestų teritorijų dalių, žemės sklypų grupių, žemės sklypų detaliuosius planus arba žemės valdos projektus ir patvirtintas žemės sklypų kadastro duomenų bylas, piliečiams pasirinkus žemės sklypą pagal nustatytą eilę [...].

Perduodamą neatlygintinai nuosavybėn piliečiams naujų žemės sklypų individualiai statybai, taip pat daržui, sodui ir kitoms panašioms reikmėms, planų su nustatytais žemės sklypų ribų posūkio taškais ir riboženklių koordinatėmis valstybinėje koordinacių sistemoje rengimą organizuoja savivaldybės administracijos direktorius [...].

111. Šios tvarkos 98, 100 ir 101 punktuose nurodytos sprendimus priimančios institucijos turi išnagrinėti prašymus ir priimti sprendimus dėl nuosavybės teisių atkūrimo, laikydamosi šių terminų:

[...]

į miestuose turėtą žemę, išskyrus priskirtąją miestams po 1995 m. birželio 1 d., perduodant neatlygintinai nuosavybėn naują žemės sklypą individualiai statybai ir kitai paskirčiai, – **per 3 mėnesius nuo perduodamo žemės sklypo vietos suderinimo su piliečiu, pageidaujančiu atkurti nuosavybės teises į žemę.** [...].“

35. Žemės ūkio ministerijos nuostatai:

„[...]

8. Žemės ūkio ministerijos veiklos tikslai yra formuoti valstybės politiką [...] žemės reformos, žemėtvarkos, geodezijos, kartografijos, nekilnojamojo turto kadastro, žemės naudojimo valstybinės kontrolės, [...] srityse ir organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti šios valstybės politikos įgyvendinimą. [...].“

36. Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto kadastro nuostatai (toliau – Nuostatai):

„[...]

65. Tais atvejais, kai buvo atliekami žemės sklypo kadastriniai matavimai, pagal šių Nuostatų reikalavimus parengtą nekilnojamojo daikto kadastro duomenų bylą vykdytojas pateikia žemėtvarkos skyriui ir apie tai informuoja užsakovą. Tuomet **žemėtvarkos skyrius patikrina**, ar:

65.1. nekilnojamojo daikto kadastro duomenų byloje yra visi reikiami dokumentai, nurodyti šių Nuostatų 64 punkte;

65.2. **dokumentai, nurodyti šių Nuostatų 64.1–64.5 ir 64.9 punktuose, parengti pagal teisės aktų reikalavimus;**

65.3. žemės sklypo ribos atitinka teritorijų planavimo dokumentais suformuotas žemės sklypo ribas.

66. Žemėtvarkos skyrius, patikrinęs nekilnojamojo daikto kadastro duomenų bylą, surašo bylos patikrinimo aktą, kurio formą tvirtina NŽT.

67. Tuo atveju, kai žemėtvarkos skyrius, patikrinęs nekilnojamojo daikto kadastro duomenų bylą, nenustato aplinkybių, trukdančių suderinti parengtą žemės sklypo planą, žemėtvarkos skyriaus vedėjas jį suderina pasirašydamas. Žemėtvarkos skyrius privalo suderinti žemės sklypo planą per 10 darbo dienų nuo jo gavimo.

68. Tuo atveju, kai patikrinimo metu nustatomos aplinkybės, trukdančios suderinti parengtą žemės sklypo planą, žemėtvarkos skyrius nekilnojamojo daikto kadastro duomenų bylą grąžina vykdytojui, raštu nurodęs trūkumus.“

37. Žemės naudojimo valstybinės kontrolės nuostatai:

„1. Žemės naudojimo valstybinės kontrolės tikslas – užtikrinti žemės naudojimą reglamentuojančių įstatymų ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimų vykdymą.

[...]

3. Žemės naudojimo valstybinę kontrolę vykdo NŽT vadovo paskirti NŽT pareigūnai.

[...]

11. Žemės naudojimo valstybinės kontrolės metu tikrinama, ar:

11.1. žemės sklypai naudojami pagal pagrindinę žemės naudojimo paskirtį ir naudojimo būdą;

11.2. žemės sklypai prižiūrimi ir tvarkomi taip, kaip jie turi būti tinkami naudoti pagal pagrindinę žemės naudojimo paskirtį;

[...]

11.4. vykdant statybas [...] laikomasi įstatymų ir Vyriausybės nutarimų nustatytų reikalavimų [...] kad būtų išsaugotas derlingasis dirvožemio sluoksniu ir rekultivuota pažeista žemė;

11.5. įgyvendinamos įstatymų ir vyriausybės nutarimų nustatytos dirvožemio apsaugos nuo erozijos ir nualinimo priemonės;

[...]

15. Žemės naudojimo patikrinimo rezultatai įforminami NŽT vadovo nustatytos formos patikrinimo akte, jame išdėstomi atitinkamai nustatyti faktai ir pateikiamos išvados. [...].“

Vietos savivaldos institucijų teisės aktai

38. Nenaudojamų žemės sklypų Alytaus miesto teritorijoje nustatymo tvarkos aprašas, patvirtintas Savivaldybės tarybos 2016 m. gegužės 26 d. sprendimu Nr. T-150:

„1. Nenaudojamų žemės sklypų Alytaus miesto teritorijoje nustatymo tvarkos aprašas (toliau – aprašas) reglamentuoja Nenaudojamų žemės sklypų sąrašo (toliau – sąrašas) sudarymo ir keitimo tvarką ir sąlygas.

Aprašas parengtas remiantis Lietuvos Respublikos žemės mokesčio įstatymo 6 straipsniu, Alytaus miesto tvarkymo ir švaros taisyklėmis, patvirtintomis Alytaus miesto savivaldybės tarybos 2013 m. gruodžio 19 d. sprendimu Nr. T-284 „Dėl Alytaus miesto tvarkymo ir švaros taisyklių tvirtinimo“.

2. Aprašo tikslas – nustatyti nenaudojamus ir apleistus Alytaus miesto teritorijoje žemės sklypus ir jų savininkus (naudotojus), kuriems bus taikomas Alytaus miesto savivaldybės tarybos sprendimu nustatytas maksimalus žemės mokesčio tarifas už nenaudojamus žemės sklypus.

[...]

5. Nenaudojamų žemės sklypų Alytaus mieste sąrašas (toliau – Sąrašas):

5.1. parengia Alytaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus (toliau – administracijos direktorius) įsakymu sudaroma Nenaudojamų Alytaus miesto teritorijos žemės sklypų nustatymo ir jų sąrašo parengimo komisija (toliau – komisija). Komisija susideda iš savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriaus, [...], Viešosios tvarkos skyriaus, [...].

5.2. sąrašą tvirtina ir keičia administracijos direktorius.

6. Į sąrašą įtraukiami Alytaus miesto savivaldybės teritorijoje esantys žemės sklypai, kurie atitinka vieną iš požymių:

[...]

6.2. žemės sklype laikomos (išskyrus tam skirtas vietas) statybinės ir (ar) teršiančios aplinką medžiagos, statybinis laužas ar daiktai (akivaizdžiai netvarkingos, techninių reikalavimų neatitinkančios transporto priemonės, jų dalys, nenaudojami statybiniai vagonėliai ar pan.), kaupiamos šiukšlės; [...].“

Tyrimui reikšminga teismų praktika

39. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau vadinama – KT) 2004 m. gruodžio 13 d. nutarime byloje Nr. 51/01-26/02-19/03-22/03-26/03-27/03 konstatavo:

„[...] Valstybės tarnyba turi veikti paklusdama tik Konstitucijai ir teisei. Kiekviena valstybės ar savivaldybės institucija, per kurią vykdomos valstybės funkcijos, **kiekvienas valstybės tarnautojas turi paisyti teisėtumo reikalavimų. Valstybės tarnautojai turi nepiktnaudžiauti jiems nustatytomis galiomis, nepažeisti teisės aktų reikalavimų.** [...] KT 2004 m. liepos 1 d.

nutarime ir 2004 m. lapkričio 5 d. išvadoje konstatavo, kad Konstitucijoje yra įtvirtintas **atsakingo valdymo principas**. Valdžios atsakomybė visuomenei – teisinės valstybės principas, kuris įtvirtintas Konstitucijoje nustačius, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms [...] taip pat **teisės aktuose reglamentavus piliečių prašymų ir skundų nagrinėjimo procedūrą** ir kt. (KT 1999 m. gegužės 11 d. nutarimas, 2004 m. lapkričio 5 d. išvada) [...].“

40. LVAT praktikos, aiškinant ir taikant žemės nuosavybės, valdymo ir naudojimo santykius bei žemės tvarkymą ir administravimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatas, apibendrinimo, apibendrinto 2015 m. spalio 21 d., IV.1.1.2.; IV.1.1.3. skyrius; LVAT 2013 m. rugsėjo 3 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A438-1200/2013

„[...]“

22. Pažymėtina, kad administracinių teismų praktikoje dėl Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 2 ir 3 dalies nuostatų, yra konstatuota, jog **Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 2 dalies nuostata aiškintina, kaip nustatanti, kad NŽT teritoriniai padaliniai nagrinėja skundus dėl kitų subjektų (valstybės ir savivaldybės institucijų, žemėtvarkos projektų rengėjų, matininkų, kitų fizinių ar juridinių asmenų, įmonių, įstaigų ar organizacijų), dalyvaujančių žemės reformos procese, atliktų paruošiamųjų, pagalbinių, tarpinių veiksmų bei priimtų sprendimų (dėl žemės reformos metu suformuotų žemės sklypų tinkamumo, žemės privatizavimui, nuomai ir perdavimui neatlygintinai naudotis parengtų dokumentų ir įstatymų bei kitų teisės aktų reikalavimų neatitikimo)**, o pagal Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 3 dalį, NŽT vadovas nagrinėja skundus dėl savo teritorinių padalinių priimtų valinių sprendimų ir veiksmų (neveikimo) (tiek teritoriniams padaliniams išnagrinėjus Žemės reformos įstatymo 18 str. 2 d. nurodytus skundus ar vengiant tai atlikti, tiek priėmus savarankiškus sprendimus, atlikus veiksmus ar vengiant juos atlikti, išskyrus sprendimus atkurti nuosavybės teises, suteikti žemės sklypą nuosavybėn neatlygintinai, parduoti, išnuomoti ar perduoti naudotis neatlygintinai. [...].“

41. LVAT praktikos, nagrinėjant bylas aplinkos apsaugos srityje, apibendrinime nurodyta:

„[...]“

VII.2. APLINKOS APSAUGOS PRIEMONIŲ FINANSAVIMAS

VII.2.1. Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo speciali programa

46. Vienas iš savivaldybių vykdomų aplinkos apsaugos priemonių finansavimo šaltinių yra savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo speciali programa (toliau – SAARSP). Šios programos lėšų šaltinius ir jų naudojimo tvarką reglamentuoja Savivaldybių aplinkos apsaugos rėmimo specialiosios programos įstatymas. Svarbu, jog minėtos programos lėšos naudojamos tik konkrečioms SAARSPĮ 4 straipsnyje nurodytoms aplinkos apsaugos priemonėms finansuoti, tai yra:

1) aplinkos kokybės gerinimo ir apsaugos priemonėms, atliekų tvarkymo infrastruktūros plėtros priemonėms; atliekų, kurių turėtojo nustatyti neįmanoma, arba kuris nebeegzistuoja, tvarkymo priemonėms [...].

[...]

VIII. 1.2. Savivaldybės pareiga tvarkyti atliekas“

[...]

7. Administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-503/2010) **pareiškėja prašė įpareigoti Kauno miesto savivaldybę iki 2009 m. balandžio 1 d. išvalyti užterštą dirvožemį pareiškėjai priklausančiame sklype.**

Byloje buvo nustatyta, kad pareiškėjai nuosavybės teisėmis priklausančio žemės sklypo dalyje yra **nelegalus sąvartynas. Jis atsirado anksčiau, nei pareiškėjai buvo atkurtos nuosavybės teisės į šį žemės sklypą.** Atsakovo teigimu, žemės sklype esantį sąvartyną išvalyti turėtų pati pareiškėja. Savo poziciją jis grindė tuo, jog 2007 m. gegužės 9 d. žemės sklypo paženklavimo- parodymo akte pareiškėja sutiko su žemės sklypo ribomis, taigi ji sutiko ir su jo būkle, buvusia iki nuosavybės teisių atkūrimo. Todėl vadovaujantis Žemės įstatymo 21 straipsniu, pati pareiškėja yra

atsakinga už ginčo žemės sklypo priežiūrą, *inter alia* jo dalyje esančio nelegalaus sąvartyno likvidavimą bei prevencinių aplinkos apsaugos priemonių, numatytų Aplinkos apsaugos įstatymo 32¹ straipsnyje taikymą. Be to, pareiškėja nesiėmė jokių veiksmų, idant surastų dėl sąvartyno atsiradimo kaltus asmenis.

LVAT su tokia atsakovo pozicija nesutiko. Pasak teismo, iki nuosavybės teisių atkūrimo, žemės sklypas, kurio dalyje yra nelegalus sąvartynas, buvo valstybinė žemė. Taigi, vadovaujantis *inter alia* Aplinkos apsaugos įstatymo 32¹ straipsniu, jame sukauptų atliekų išvalymas buvo savivaldybės pareiga. Tokia pareiga numatyta ir SAARSPĮ 4 straipsnio 1 dalies 1 ir 5 punktuose. Be kita ko, Atliekų tvarkymo įstatymo 25 straipsnis nustato, kad savivaldybių institucijos organizuoja [...] atliekų, kurio turėtojo nustatyti neįmanoma arba kuris neegzistuoja, tvarkymą. **Nagrinėjamu atveju, atsižvelgiant į tai, jog nelegalus sąvartynas ginčo žemės sklypo dalyje egzistuoja jau daugelį metų, jo teršėjų nustatyti neįmanoma, darytina išvada, kad savivaldybė neįvykdė jai teisės aktuose nustatytos pareigos.**

[...]

Apibendrinamas LVAT įpareigojo atsakovą per atitinkamą terminą išvalyti užterštą dirvožemį ginčo žemės sklype (2010 m. gegužės 21 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A⁵⁰²-503/2010). [...].“

42. LVAT 2015 m. vasario 13 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-1432-858/2015 konstatuota:

„[...]

37. [...] Viešojoje teisėje iš esmės dominuoja principas, jog leidžiama tik tai, kas nurodyta įstatymuose (kituose teisės aktuose). [...] NŽT (paprastai) neturi diskrecijos vertinti konkrečios žemės priskyrimo valstybės išperkamai žemei klausimo, nes tokie įgalinimai yra suteikti kitai šiame procese dalyvaujančiai institucijai – atitinkamos savivaldybės administracijos direktoriui. Šiuo atveju **teisės aktų leidėjas pasirinko tokį institucijų bendradarbiavimo nuosavybės teisių atkūrimo procese modelį, pagal kurį NŽT pagal Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 ir 106¹ punktus nėra įpareigota tikrinti savivaldybės administracijos jai pateiktos informacijos teisingumą.** Tačiau, išplėstinės teisėjų kolegijos vertinimu, **tai nepaneigia NŽT teisės, esant tam tikroms (*inter alia* naujai paaiškėjusioms, žemės sklypo statuso nustatymui svarbioms) aplinkybėms, pagal Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106¹ punktą [...] pakartotinai kreiptis į atitinkamos savivaldybės administraciją dėl duomenų pateikimo (patikslinimo).**

38. Šiame kontekste, išplėstinės teisėjų kolegijos nuomone, turėtų būti pažymėta, jog pagal funkcijų pasiskirstymą nuosavybės teisių atkūrimo procese iš esmės pagrįsti konkrečios žemės priskyrimą valstybės išperkamai žemei pagal Atkūrimo įstatymo 12 straipsnį turėtų atitinkamos savivaldybės administracijos direktorius. Turėtų būti nurodyti ir pridėti konkretūs administraciniai aktai, dokumentai, kurie įrodo, jog žemės sklypas priskirtinas valstybės išperkamai žemei. Tokios apimties informacija suteiktų daugiau aiškumo ir skaidrumo nuosavybės teisių atkūrimo procese, o tokios informacijos pagrindu parengtas NŽT atsakymas piliečiui padėtų tinkamai įgyvendinti galimai pažeistų teisių ir teisėtų interesų gynybos teisę. Viešojo administravimo subjektų veiksmai turi sudaryti palankias sąlygas įstatyme nustatytiems tikslams pasiekti. Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Nagrinėjamu atveju tai reiškia ir administravimo procedūrose dalyvaujančių šalių bendradarbiavimą, viešojo administravimo institucijų pareigą išaiškinti asmenims tam tikrų administracinių aktų turinį, reikšmę, jų pasekmes, asmenų teises ir teises galimybes sėkmingam nuosavybės teisių atkūrimo proceso užbaigimui. [...].“

43. Vilniaus regiono apylinkės teismo 2019 m. vasario 26 d. sprendimu civilinėje byloje Nr. e2-1117-522/2019 buvo tenkintas ieškovės NŽT prašymas įpareigoti atsakovą gyvenamojo namo statybos bendriją savo lėšomis atlaisvinti valstybinės žemės plotą, pašalinant pastato likučius ir pateikiant VĮ Registrų centrui dėl pastato ir nuosavybės teisės išregistravimo iš Nekilnojamojo turto

registro. Teismo sprendime nurodyta:

„[...] NŽT Širvintų skyriaus 2018 m. spalio 17 d. faktinių duomenų patikrinimo vietoje akte [...] **užfiksuota 2018 m. spalio 15 d. buvusi faktinė situacija vietovėje [...]. Patikrinimo metu nustatyta, kad pastato – gyvenamojo namo [...] valstybinėje žemėje faktiškai nėra. Vietovėje matomos išardytų pamatų liekanos**, jos į vieningą konstrukciją nesujungtos. [...] yra dalinai išlikę statinio pamatai; pamatų duobė vietomis sutvirtinta betono blokais. Dalis betono blokų žemės paviršiuje išardyti; pamatų perdangų gelžbetoninės plokštės yra žemės paviršiuje.

Nagrinėjamu atveju, įvertinus užfiksuotas faktines aplinkybes bei LAT praktiką, darytina išvada, kad atsakovui priklausantis pastatas – gyvenamasis namas yra išnykęs. [...].“

44. Kauno apylinkės teismo 2016 m. gegužės 5 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. e2-6744-775/2016 konstatuota:

„[...]“

Konstitucijoje įtvirtinta prokuroro funkcija, pagal kurią jis įstatyme nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Ji detalizuota Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje, pagal kurią prokurorai, nustatę asmens, visuomenės, valstybės teisių ir teisėtų interesų pažeidimą, viešąjį interesą gina įstatymuose nustatytais atvejais ir tvarka pagal asmens, valstybės ar savivaldybių institucijos arba įstaigos pranešimą, pasiūlymą, pareiškimą, skundą arba savo iniciatyva, taip pat – tais atvejais, kai kitų institucijų pareigūnai, tarnautojai ar jiems prilyginti asmenys, privalantys ginti šį interesą, nesiėmė priemonių pažeidimams pašalinti. **KT yra konstatavęs, kad prokurorų, kaip valstybės pareigūnų, įgaliojimai teisės aktuose negali būti apibūdinami kaip jų subjektinė teisė, kurią jie gali įgyvendinti savo nuožiūra, t. y. kaip tokia teisė, kuria jie gali pasinaudoti arba nepasinaudoti; tokie įgaliojimai – tai ir pareigos, kurias prokurorai ne tik gali, bet ir privalo įgyvendinti, jeigu yra įstatymuose nustatytos sąlygos** (KT 2006 m. sausio 16 d. nutarimas). [...] Konstitucijoje nustatytas prokuratūros teisinis statusas reiškia, kad **prokuroras, kaip nepriklausomas, specifinius valdingus įgaliojimus turintis valstybės pareigūnas negali netirti gautos informacijos**, bet turi diskreciją, priimdamas sprendimus jam pavestais klausimais [...].

45. Vilniaus apygardos teismo 2012 m. kovo 26 d. sprendime civilinėje byloje Nr. 2A-616-160/2012 dėl nepagrįstų Kauno apygardos prokuratūros ir Generalinės prokuratūros sprendimų, kuriais atsisakyta ginti viešąjį interesą, atkuriant nuosavybės teises, nurodyta:

„[...]“

LAT praktikoje, viešojo intereso gynimas Prokuratūros įstatymo prasme yra teisės aktų pažeidimų pašalinimas pagal prokuratūrai suteiktus įgalinimus, o Prokuratūros įstatymo 19 str. 2 d. 1 p., neribojant prokuroro kompetencijos šioje srityje konkrečiais atvejais, apibrėžiamos prokuroro teisės pareikšti ieškinį teisme (LAT 2011 m. vasario 8 d. nutartis Nr. 3K-3-41/2011). Taigi į teismą kreiptis prokuroras gali civilinio proceso tvarka gindamas viešąjį interesą visais atvejais, nustačius teisės aktų pažeidimą, kuris, prokuroro nuomone, turi esminės reikšmės asmenų, grupių, valstybės ir visuomenės teisėms bei teisėtiems interesams ir sudaro pagrįstas prielaidas prokuroro reiškiamo materialinio teisinio reikalavimo patenkinimui. KT praktikoje viešuoju interesu yra laikoma tai, kas yra objektyviai reikšminga, reikalinga ir vertinga visuomenei (KT 1997 m. gegužės 6 d. nutarimas). LAT taip pat yra pasisakęs, kad viešojo intereso sąvoka yra vertinamojo pobūdžio, jos turinys gali būti atskleidžiamas analizuojant konkrečios bylos faktines aplinkybes ir aiškinant bei taikant joms konkrečias teisės normas (LAT 2011 m. balandžio 5 d. nutartis Nr. 3K-3-155/2011).

1990 m. kovo 11 d. paskelbus aktą „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“, 1991 m. birželio 18 d. įstatymu Nr. I-1454 „Dėl piliečių nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atstatymo tvarkos ir sąlygų“, buvo nustatyta tvarka dėl nacionalizuoto ar kitaip neteisėtai suvisuomeninto nekilnojamojo turto, kuris šio įstatymo priėmimo dieną buvo valstybinių, kooperatinių organizacijų (įmonių) ar kolūkio žinioje, nuosavybės teisių atkūrimo. Šiuo įstatymu buvo išreikšta visuomenės valia sugrąžinti nekilnojamąjį turtą tiems asmenims ar jų turto paveldėtojams, iš kurių šis turtas buvo neteisėtai, kitos valstybės valia, nusavintas ir kurie

pageidavo jį susigražinti. **Turto gražinimo klausimų teisingas išsprendimas buvo ir yra pavestas valstybinėms institucijoms, nuosavybės teisių atkūrimas yra prioritetinis valstybės ir visuomenės uždavinys. Taigi sprendimų dėl nekilnojamojo turto gražinimo priėmimas ir sprendimų teisėtumo užtikrinimas ir tinkamas valstybės institucijų funkcijų vykdymas, yra viešojo intereso dalis.** LAT 2006 m. kovo 22 d. nutartyje Nr. 3K-3-194/2006 pažymėta, kad **prokuroras, nustatęs valstybinės institucijos veikloje neteisėtumo faktą, ne tik turi teisę, bet ir privalo į tokį faktą reaguoti įstatymo nustatytais priemonėmis.** Viena iš tokių priemonių yra CPK 49 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta prokuroro teisė inicijuoti civilinę bylą. Šiuo atveju civilinė byla inicijuojama viešajam interesui apginti. Tačiau apginant viešąjį interesą, kartu apginamas ir privatus interesas. Todėl ir prokuratūros, ir pirmosios instancijos teismo išvada, kad pagal M. G. skundą ginamas tik privatus interesas ir tai yra tik privati pareiškėjo teisė, nepagrįsta. [...] **išvada, kad prašymu kreiptis dėl Tauragės apskrities 2003 m. spalio 13 d. sprendimo panaikinimo pareiškėjas išreiškė tik savo privatų interesą, yra nepagrįsta.** [...] apeliacinės instancijos teismas daro išvadą, kad prokuratūra turėjo pakankamus duomenis, kad galėtų kreiptis dėl viešojo intereso gynimo.

Esant pagrindui panaikinti, dėl neteisėtų išvadų aiškinant įstatymus dėl viešojo intereso gynimo bei faktinių bylos aplinkybių įvertinimo apylinkės teismo sprendimą, taip pat yra pagrindas panaikinti Generalinės prokuratūros ir Kauno apygardos prokuratūros nutarimus. [...].“

46. LVAT 2018 m. balandžio 27 d. nutartyje administracinėje byloje Nr. A-394-552/2018 konstatavo:

„[...] Pabrėžtina, kad LVAT, vadovaudamasis KT išaiškinimais, savo praktikoje yra pažymėjęs, jog turto nacionalizacija palietė didžiąją dalį visuomenės, todėl šių **pasekmių pašalinimas, atkuriant nuosavybės teises, yra prioritetinis valstybės ir visos visuomenės interesas, tai patvirtina ir Atkūrimo įstatymo preambulės nuostatos, todėl bet kuris teisingumo pažeidimas šiame procese yra ne tik konkretaus asmens teisių pažeidimas, bet ir visos visuomenės interesas, kad procesas būtų teisėtas, skaidrus ir teisingas** (žr., pvz., KT 2006 m. kovo 28 d. nutarimą, 2006 m. rugsėjo 21 d. nutarimą, LVAT 2011 m. sausio 20 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A⁶³-323/2011, 2018 m. vasario 1 d. nutartį administracinėje byloje Nr. eA-122-261/2018). Todėl vertintina, kad šioje byloje ginama ne tik pareiškėjos teisė atkurti nuosavybės teises, bet ir **viešasis interesas, kad nuosavybės teisės būtų atkuriamos tinkamai laikantis teisės aktų reikalavimų.** [...].“

47. Regionų apygardos administracinio teismo 2018 m. rugsėjo 24 d. sprendime administracinėje byloje Nr. eI-3682-243/2018 nurodyta:

„[...]“

Administracinių bylų teisenos įstatymo 5 straipsnio 3 dalies 2 punkte nustatyta, kad teismas imasi nagrinėti administracinę bylą pagal prokuroro, viešojo administravimo subjektų, organizacijų ar fizinių asmenų pareiškimą dėl viešojo intereso arba valstybės, savivaldybės ir asmenų teisių bei įstatymų saugomų interesų gynimo. [...] Taikant ABTĮ, viešasis interesas suvokiamas kaip tai, kas objektyviai yra reikšminga, reikalinga, vertinga visuomenei ar jos daliai. Įstatymų leidėjas suteikia teisę prokurorui spręsti, yra konkrečiu atveju viešasis interesas inicijuoti administracinę bylą, ar ne, tačiau **galutinai apie viešojo intereso buvimą ar nebuvimą sprendžia teismas, nagrinėjantis administracinę bylą, iškeltą pagal prokuroro prašymą.** Visuomenė yra suinteresuota teisėtu nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimu. **Tiek LVAT, tiek LAT praktikoje nuosekliai laikomasi pozicijos, kad nuosavybės teisių į išlikusį nekilnojamąjį turtą atkūrimo procesas – specifinis, jo tinkamas įgyvendinimas laikytinas viešuoju interesu** (pvz., LVAT 2014 m. gegužės 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A858-1360/2014, 2018 m. vasario 28 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A-57-492/2018; LAT 2009 m. spalio 9 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-397/2009).

48. Atsižvelgiant į tyrimo metu analizuotą informaciją, teisinį reglamentavimą, išvados bus pateikiamos, išskiriant šias dalis:

48.1. dėl nuosavybės teisių atkūrimo ne pretendentų pasirinktu būdu;

48.2. dėl galimai apleistose teritorijose suformuotų žemės sklypų įtraukimo į naujų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui sąrašą.

Dėl nuosavybės teisių atkūrimo ne pretendentų pasirinktu būdu

49. Atsižvelgiant į tyrimo metu gautą informaciją, susijusią su šioje dalyje aptariamu klausimu, atkreiptinas dėmesys į šiuos momentus:

49.1. Pareiškėjai kreipėsi į Seimo kontrolierius dėl galimai nusikalstamų Savivaldybės administracijos ir NŽT pareigūnų veiksmų, Savivaldybės administracijai laiku neperdavus NŽT Skyriui nuosavybės teisių atkūrimui tinkamų iki 2019 metų suformuotų naujų žemės sklypų, o NŽT Skyriui neteisėtai patvirtinus 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) sąrašą naujais įvardintų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui netinkamose teritorijose (su nesutvarkytomis statybinėmis ir paslėptomis bitumo atliekomis, statinių liekanomis, žemės ūkio veiklai kitų asmenų naudojamais šiltnamiais, daržais, šuliniais) (žr. pažymos 2.1, 2.3, 12.1, 12.3, 12.7-12.9, 12.12 ir 14 punktus). Be to, tyrimui buvo pateiktas ir antstolio parengtas dokumentas, kuriame fiksuota, jog dalis žemės sklypų neturi privalomo ženklinimo (žr. pažymos 2.1, 2.5, 11.10 ir 32 punktus). Pareiškėjai nurodė, kad jiems nebuvo sudaryta galimybė realizuoti teisę pasirinkti naują žemės sklypą iš esamos **laisvos (neužstatytos) žemės mieste, pažeista teisė rinktis iš visu galimu nuosavybės teisių atkūrimui tinkamų naujų žemės sklypų Alytaus mieste.**

49.2. Atkūrimo įstatyme nustatyta, kad vienas iš nuosavybės teisių atkūrimo būdų yra naujo žemės sklypo laisvose (neužstatytose) teritorijose perdavimas pretendentų nuosavybėn neatlygintinai (žr. pažymos 33 punktą).

Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 punkte (žr. pažymos 34 punktą) nurodyta, kad NŽT vadovas arba jo įgaliotas teritorinio skyriaus vedėjas sprendimą atkurti nuosavybės teises į žemę, esančią miestuose, perduodant neatlygintinai nuosavybėn piliečiams naują žemės sklypą individualiai statybai, taip pat daržui, sodui ir kitoms panašioms reikmėms, priima **pagal** miestų teritorijų dalių, žemės sklypų grupių, žemės sklypų detaliuosius planus arba žemės valdos projektus ir **patvirtintas žemės sklypų kadastro duomenų bylas**, piliečiams pasirinkus žemės sklypą pagal nustatytą eilę. **Perduodamų neatlygintinai nuosavybėn piliečiams naujų žemės sklypų individualiai statybai, taip pat daržui, sodui ir kitoms panašioms reikmėms, planų su nustatytais žemės sklypų ribų posūkio taškais ir riboženklių koordinatėmis valstybinėje koordinacinių sistemoje rengimą organizuoja savivaldybės administracijos direktorius** (žr. pažymos 34 punktą).

Pagal Atkūrimo įstatymo 21 straipsnio 7 dalį, mieste naujų žemės sklypų esant užtekčiai visiems pretenduojantiems į naują žemės sklypą, tačiau šiems piliečiams nurodytu laiku neatvykus pasirinkti sklypo arba atvykus per vieną mėnesį nuo kvietime nurodytos datos nepasirinkus iš siūlomų naujų žemės sklypų, nuosavybės teisės atkuriamos atlyginant pinigais (žr. pažymos 33 punktą).

49.3. NŽT Skyrius 2018 m. spalio 4 d. raštu (žr. pažymos 12.1 punktą) atkreipė Savivaldybės administracijos dėmesį į nuosavybės teisių atkūrimui perduotų sklypų suformavimą apleistose, nesutvarkytose, užterštose teritorijose. NŽT Skyrius prašė Savivaldybės administracijos pateikti informaciją, kada šios teritorijos bus sutvarkytos. Nepaisant fakto, kad Savivaldybės administracijos atsakymas nebuvo gautas (žr. pažymos 12.2 punktą), NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) buvo patvirtintas piliečiams siūlytinų perduoti nuosavybėn neatlygintinai naujų žemės sklypų Alytaus mieste sąrašas ir piliečių, kuriems bus pasiūlyta pasirinkti naują žemės sklypą, sąrašas (žr. pažymos 12.5 punktą). Dėl institucijų neveikimo, nesprenžiant naujais įvardintų žemės sklypų tinkamumo piliečių nuosavybės teisių atkūrimui vertinimo klausimo, Seimo kontrolieriai pasisako atskiroje išvadų dalyje (žr. pažymos 51–58

punktus).

49.4. Dėl nuosavybės teisių atkūrimui apleistose, užstatytose šiltnamiais, užterštose statybinėmis atliekomis teritorijose suformuotų naujais įvardintų žemės sklypų netinkamumo Pareiškėjai ne kartą teikė skundus ir Savivaldybės administracijai, ir NŽT (žr. pažymos 12.8-12.9, 12.12 ir 13 punktus). Pareiškėjai atkreipė dėmesį į tai, kad Savivaldybės administracija vilkina perduoti NŽT Skyriui nuosavybės teisių atkūrimui jau suformuotus laisvus žemės sklypus.

49.5. Dėl pažeistos teisės rinktis iš visų tinkamų nuosavybės teisių atkūrimui naujų žemės sklypų Alytaus mieste Pareiškėjai nedalyvavo paskutiniame pretendentų 2019 m. birželio 4 d. susirinkime (žr. pažymos 12.11 punktą). Todėl Pareiškėjams nepasirinkus sklypų iš 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu patvirtintų naujais įvardintų žemės sklypų sąrašo, buvo priimti NŽT sprendimai dėl nuosavybės teisių atkūrimo, skiriant kompensaciją pinigais (žr. pažymos 17.8 punktą).

49.6. NŽT priimtų sprendimų dėl nuosavybės teisių atkūrimo, skiriant kompensacijas pinigais, Pareiškėjai ginčija teismo tvarka (žr. pažymos 18 punktą).

50. Pagal Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 4 punktą ir 17 straipsnio 4 dalį, skundo tyrimo metu paaiškėjus, kad jis nagrinėjamas teisme, tyrimas nutraukiamas.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, **darytina išvada, kad šioje pažymoje nurodytų NŽT sprendimų, kuriais atkurtos nuosavybės teisės, skiriant kompensaciją pinigais** (žr. pažymos 17.8 punktą), **teisėtumas vertintinas teismo tvarka** (žr. pažymos 23, 33 ir 49.6 punktus). Todėl, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 4 punktu, 17 straipsnio 4 dalimi bei 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu, **tyrimas šioje skundo dalyje nutrauktinas.**

Dėl galimai apleistose teritorijose suformuotų žemės sklypų įtraukimo į naujų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui sąrašą

51. Atsižvelgiant į tyrimo metu gautą informaciją, susijusią su šioje dalyje aptariamu klausimu, atkreiptinas dėmesys į šiuos momentus:

51.1. Pareiškėjai nurodo, kad Savivaldybės administracija perdavė netinkamus nuosavybės teisių atkūrimui žemės sklypus, o NŽT Skyrius patvirtino jų sąrašą, kai tuo tarpu iki 2019 metų suformuotų tinkamų nuosavybės teisių atkūrimui žemės sklypų dokumentus Savivaldybės administracija dėsė perduoti NŽT Skyriui (žr. pažymos 2.2 punktą).

51.2. Nuosavybės teisių atkūrimo procese iš esmės dalyvauja du viešojo administravimo subjektai – NŽT ir savivaldybės administracijos direktorius. Nors sprendimus dėl nuosavybės teisių atkūrimo priima atitinkamas NŽT teritorinis skyrius, iki tokio sprendimo priėmimo pagal teisės aktais nustatytą kompetenciją ir eiliškumą tiek NŽT teritorinis skyrius, tiek savivaldybės administracijos direktorius atlieka kitus nustatytus veiksmus. Naujų žemės sklypų planus tvirtina savivaldybės administracijos direktorius.

51.3. NŽT Skyrius 2019 m. balandžio 26 d. patvirtino sąrašą naujais vadinamų žemės sklypų (žr. pažymos 12.5 punktą), nepatikrinęs teisės aktų nustatyta tvarka turimos informacijos dėl teritorijų, kuriose suformuoti sklypai, užteršimo atliekomis, pavojingomis medžiagomis, statinių likučiais, kitų asmenų naudojamais šiltnamiais, daržais (žr. pažymos 51.7-51.10 punktus).

Pareiškėjai Savivaldybės administraciją dar iki paskutinio pretendentų 2019 m. birželio 4 d. susirinkimo informavo apie nuosavybės teisių atkūrimui tinkamų naujų žemės sklypų trūkumą, prašydami perduoti NŽT Skyriui visus laisvus sklypus (žr. pažymos 12.9 punktą). Tačiau **Savivaldybės administracija ignoravo teiginius apie perduotų sklypų netinkamumą kokybiniu aspektu.** Šį faktą jau po paskutinio pretendentų susirinkimo 2019 m. rugpjūčio 20 d. išvadoje Nr. VD-2622(4.55.) konstatavo komisija, sudaryta Savivaldybės administracijos direktoriaus 2019 m. rugpjūčio 12 d. įsakymu Nr. DV-639 (žr. pažymos 15 punktą).

51.4. NŽT laikėsi pozicijos, kad Savivaldybė savarankiška, formuodama sklypus, todėl jokių įgaliojimų vertinti šios institucijos suformuotų naujų žemės sklypų tinkamumą nuosavybės teisių atkūrimui NŽT neturi (žr. pažymos 12.16 punktą).

51.5. Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 2 dalies nuostatos įpareigoja NŽT teritorinius padalinius nagrinėti skundus dėl žemės reformos metu suformuotų žemės sklypų tinkamumo, žemės privatizavimui parengtų dokumentų ir įstatymų bei kitų teisės aktų reikalavimų neatitikties iki sprendimo dėl valstybinės žemės įsigijimo priėmimo (žr. pažymos 29 punktą).

51.6. LVAT yra atkreipęs dėmesį į administracinių teismų praktiką dėl Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 2 ir 3 dalies nuostatų taikymo. Konstatuota, jog Žemės reformos įstatymo 18 straipsnio 2 dalies nuostata aiškintina, kaip nustatanti, kad **NŽT teritoriniai padaliniai nagrinėja skundus dėl kitų subjektų** (valstybės ir savivaldybės institucijų, žemėtvarkos projektų rengėjų, matininkų, kitų fizinių ar juridinių asmenų, įmonių, įstaigų ar organizacijų), dalyvaujančių žemės reformos procese, **atliktų** paruošiamųjų, pagalbinių, tarpinių **veiksmų bei priimtų sprendimų (dėl žemės reformos metu suformuotų žemės sklypų tinkamumo, žemės privatizavimui, nuomai ir perdavimui neatlygintinai naudotis parengtų dokumentų ir įstatymų bei kitų teisės aktų reikalavimų neatitikimo)** (žr. pažymos 40 punktą).

LVAT yra konstatavęs, kad nors teisės aktų leidejas pasirinko tokį institucijų bendradarbiavimo nuosavybės teisių atkūrimo procese modelį, pagal kurį NŽT, vadovaujantis Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106 ir 106¹ punktais, nėra įpareigota tikrinti savivaldybės administracijos jai pateiktos informacijos teisingumo, **tai nepaneigia NŽT teisės, esant tam tikroms (inter alia naujai paaiškėjusioms, žemės sklypo statuso nustatymui svarbioms) aplinkybėms, pagal Atkūrimo įstatymo įgyvendinimo tvarkos 106¹ punktą [...] pakartotinai kreiptis į atitinkamos savivaldybės administraciją dėl duomenų pateikimo (patikslinimo)** (žr. pažymos 42 punktą).

51.7. Taigi, NŽT yra ne tik nuosavybės teisių į žemę atkūrimo klausimus sprendžianti institucija (žr. pažymos 33 punktą). NŽT pavesta ir skundų dėl žemės reformos metu suformuotų žemės sklypų tinkamumo, žemės privatizavimui parengtų dokumentų teisės aktų reikalavimų neatitikties iki sprendimo dėl valstybinės žemės įsigijimo priėmimo, nagrinėjimo funkcija (žr. pažymos 29 punktą).

51.8. Be to, NŽT kompetencijai priskirtas ir žemės naudojimo valstybinės kontrolės organizavimas bei vykdymas (žr. pažymos 28 ir 37 punktus). Žemės naudojimo valstybinę kontrolę vykdančys NŽT vadovo paskirti NŽT pareigūnai tikrina, ar žemės sklypai naudojami pagal paskirtį, ar tvarkomi taip, kad būtų tinkami naudoti pagal paskirtį, ar įgyvendinami teisės aktų reikalavimai dirvožemio apsaugos nuo erozijos ir nualinimo priemonės. Žemės naudojimo patikrinimo rezultatai įforminami NŽT vadovo nustatytos formos patikrinimo akte, jame išdėstomi atitinkamai nustatyti faktai ir pateikiamos išvados.

51.9. NŽT atsakinga ir už žemės sklypų kadastrinių matavimų kontrolės įgyvendinimą (žr. pažymos 36 punktą). NŽT teritoriniams skyriams pavesta tikrinti atliktų žemės sklypų kadastrinių matavimų metu parengtų dokumentų atitikimą teisės aktų reikalavimams.

51.10. Nepaisant fakto, kad NŽT Skyrius 2018 metais ir 2019 metais raštu atkreipė Savivaldybės administracijos dėmesį į tai, jog **didžioji dalis šios institucijos pateiktų nuosavybės teisių atkūrimui naujų žemės sklypų yra suformuoti *apleistose teritorijose*** (žr. pažymos 12.1 ir 12.7 punktus), **tyrimo metu nebuvo gauta duomenų, patvirtinančių, kad būtų buvę imtasi efektyvių veiksmų faktiškai patikrinti situaciją vietoje, teisės aktų nustatyta tvarka dokumentuose užfiksuojant esamą padėtį** (žr. pažymos 12.15-12.16, 28, 37 ir 40, 42 punktus).

51.11. Nors teismų praktika rodo, kad NŽT inicijuoja procesus dėl statinių likučiais užimtos valstybinės žemės atlaisvinimo (žr. pažymos 43 punktą), nagrinėjamu atveju duomenų apie NŽT Skyriaus atliktus patikrinimus Savivaldybės administracijos perduotų suformuotų naujų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui vietoje nebuvo gauta.

51.12. Nors viešojoje erdvėje buvo signalų apie nuosavybės teisių atkūrimui Alytuje suformuotų naujų žemės sklypų galimą užteršimą pavojingomis medžiagomis (žr. pažymos 4 punktą), užsimeriant apie bitumą teritorijoje (bitumas aukštoje temperatūroje priskirtinas toksiškoms

medžiagoms), jokių duomenų apie oficialių institucijų kreipimąsi į aplinkosaugos institucijas nurodytos informacijos patvirtinimui arba paneigimui tyrimo metu taip pat nebuvo gauta.

Kauno miesto pavyzdys iliustruoja, kaip savivaldybė ėmėsi veiksmų dėl pavojinga, degia, toksiška, keliančia pavojų gamtai, žmonių saugumui, sveikatai pripažinta medžiaga – bitumu užterštos teritorijos, esančios <...> gatvėje, tvarkymo (žr. pažymos 20 punktą). Šios aplinkosaugine įvardintos problemos sprendimui paramos buvo kreiptasi į ES.

51.13. Savivaldybės administracija nereagavo nei į Pareiškėjų skunduose nurodytus teiginius apie perduotų naujų žemės sklypų netinkamumą (žr. pažymos 12.9 punktą), nei į NŽT Skyriaus raštuose nurodytą informaciją, kad dauguma perduotų sklypų nėra tinkami nuosavybės teisių atkūrimo funkcijos įgyvendinimui. Į NŽT Skyriaus 2018 m. spalio 4 d. pateiktą raštą (žr. pažymos 12.1 punktą) Savivaldybės administracija atsakymo laiku nepateikė, pažeisdama teisėtumo, atsakingo valdymo principus ir tarnybinės pagalbos teikimo reikalavimą. Tik po 2019 m. birželio 4 d. įvykusio paskutinio pretendentų nuosavybės teisių atkūrimui susirinkimo, kai jau buvo inicijuotas Seimo kontrolierės atliekamas tyrimas Nr. 4D-2019/2-595 dėl galimo institucijų neveikimo, sprendžiant nuosavybės teisių atkūrimo klausimus, Savivaldybės administracija 2019 m. birželio 12 d. raštu (žr. pažymos 12.13 punktą) atsakė į NŽT Skyriaus 2019 m. gegužės 21 d. kreipimąsi (žr. pažymos 12.7 punktą), nurodydama, kad dėl ribotų finansinių galimybių negali sutvarkyti žemės sklypų <...> gatvėje.

Tyrimo metu nebuvo gauta jokių duomenų apie konkrečius Savivaldybės administracijos (struktūrinio padalinio) veiksmus, patvirtinančius finansavimo galimybių sklypų sutvarkymui (statybinių ir galimai pavojingų atliekų tvarkymą, gyventojų daržų iškėlimą) paiešką.

51.14. Pagal teisinį reglamentavimą, kiekvienam viešojo administravimo subjektui yra nustatyta pareiga priimti prašymus ir juos nagrinėti pagal įgaliojimus. **Įstatymų leidėjas įpareigoja pareiškėjui pateikti prašymo turinį atitinkančią informaciją.** Išsamumo principas, kuriuo savo veikloje privalo vadovautis viešojo administravimo subjektai, reikalauja **į prašymą atsakyti aiškiai ir argumentuotai**, nurodant visas prašymo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis remtasi, vertinant prašymo turinį (žr. pažymos 31 punktą). **Savivaldybės institucijų veikla ir visais jų veiklos klausimais priimti sprendimai turi būti pagrįsti teisės aktų reikalavimais** (žr. pažymos 31 punktą).

51.15. Dėl Savivaldybės administracijos pozicijos, kad teisės aktai nenumato, kaip turėjo būti sutvarkyti nuosavybės teisių atkūrimui mieste suformuoti nauji žemės sklypai (žr. pažymos 12.4 punktą), atkreiptinas dėmesys į tai, kad pagal Žemės įstatymo nuostatas, nuosavybėn perduodama laisvos valstybinės žemės fondo žemė (žr. pažymos 28 punktą). Tokia žemė laikytina neperduota naudotis kitiems asmenims žemė. Todėl **pagrįstai galima kelti klausimą dėl kitų asmenų daržams, pasėliams, sodams naudojamos žemės tinkamumo nuosavybės teisių atkūrimui.**

Be to, atkreiptinas dėmesys į savivaldybių pareigą tvarkyti atliekas, kurių šeiminkas yra nežinomas. **Bešeimininkių atliekų tvarkymas – Atliekų tvarkymo įstatyme savivaldybėms deleguota funkcija** (žr. pažymos 25 punktą). **Šių atliekų tvarkymas finansuojamas iš savivaldybės specialiųjų aplinkos apsaugos rėmimo programų** (žr. pažymos 26 ir 41 punktus).

Savivaldybės administracijai iki paskutinio pretendentų susirinkimo neperdavus NŽT Skyriui visų laisvų tinkamų nuosavybės teisių atkūrimui žemės sklypų, Pareiškėjai susirinkime turėjo galimybę rinktis iš sklypų, kurių, kaip pažymėjo NŽT Skyrius, dauguma buvo suformuota apleistose teritorijose, užterštose statybinėmis ir galimai pavojingomis atliekomis („paslėpta tarša“). Teismų praktika rodo, kad asmuo, įsigijęs žemės sklypą su „paslėpta tarša“, tampa situacijos įkaitu, nes įrodžius, kad sklypo įgijimo metu asmuo, žinojęs apie jame esančią taršą, įgyja prievolę atlyginti atliekų tvarkymo kaštus (žr. pažymos 41 punktą).

Pažymėtina, kad nesutvarkytų apleistų sklypų savininkams skaičiuojamas didesnis žemės mokestis (žr. pažymos 38 punktą), t. y. Valstybinė mokesčių inspekcija taiko Žemės mokesčio įstatyme nustatytą maksimalų mokesčio tarifą mokestiniam laikotarpiui.

Pagal Savivaldybėje galiojantį Nenaudojamų žemės sklypų Alytaus miesto teritorijoje nustatymo tvarkos aprašą, žemės sklypai, kuriuose laikomos (išskyrus tam skirtas vietas) statybinės

ir (ar) teršiančios aplinką medžiagos, statybinis laužas ar daiktai (akivaizdžiai netvarkingos, techninių reikalavimų neatitinkančios transporto priemonės, jų dalys, nenaudojami statybiniai vagonėliai ar pan.), kaupiamos šiukšlės, įtraukiami į sąrašą nenaudojamų žemės sklypų (žr. pažymos 38 punktą).

Teismų praktika rodo, kad iki nuosavybės teisių atkūrimo žemės sklypuose susikaupusių atliekų sutvarkymas, užteršto dirvožemio išvalymas, nesant galimybės nustatyti teršėjų, vienareikšmiškai pripažįstamas savivaldybės neįvykdyta teisės aktuose nustatyta pareiga tvarkyti bešeimininkes atliekas (žr. pažymos 41 punktą).

51.16. Viena iš pagrindinių visuomenės normalaus gyvenimo ir vystymosi sąlygų yra tinkama gyventi, kokybiška ir saugi gamtinė aplinka. Valstybė privalo garantuoti kiekvienam žmogui visų prigimtinių teisių įgyvendinimą, įskaitant ir prigimtinę teisę gyventi saugioje aplinkoje.

Visuomenės teisės į saugią aplinką turinys apima tris pagrindinius elementus: 1) teisę gyventi ir vystytis neužterštoje bei kokybės reikalavimus atitinkančioje aplinkoje; 2) teisę reikalauti iš kompetentingų valstybės institucijų įgyvendinti reikiamas aplinkosaugos priemones; 3) teisę į administracinę arba teisminę pažeistos teisės ar teisėto intereso gynimą.

Teisine prasme aplinka pripažįstama kokybiška ir saugi tuomet, kai gamtos išteklių naudojimas ir teršalų išleidimas į aplinką bei jų koncentracija aplinkoje neviršija tarptautinėse sutartyse, Europos Sąjungos ir Lietuvos teisės aktuose nustatytų normatyvų, standartų ir kitų aplinkosaugos teisės aktų reikalavimų. Tai ir yra pagrindiniai teisiniai aplinkos kokybės ir saugumo vertinimo kriterijai.

51.17. Tarptautinio ekonominių, socialių ir kultūrinių teisių pakte nustatyta, kad valstybės narės pripažįsta kiekvieno žmogaus teisę turėti kuo geriausią fizinę ir psichinę sveikatą, bei turi imtis priemonių užtikrinti, kad visais aspektais gerėtų aplinkos ir gamybos higiena (žr. pažymos 21 punktą).

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Tarptautinio ekonominių, socialių ir kultūrinių teisių pakto nuostatos leidžia valstybėms socialines–ekonomines teises įgyvendinti laipsniškai, atsižvelgiant į šalies turimus išteklius ir paliekant joms diskrecijos teisę nuspręsti, per kiek laiko jos įvykdys savo įsipareigojimus.

51.18. Prokuratūra, nagrinėjusi po pretendentų susirinkimo įvykdyto naujų sklypų perdavimo teisėtumą, konstatavo valstybinės žemės neefektyvų panaudojimą (žr. pažymos 17 punktą).

Naujų žemės sklypų perdavimas traktuotas neteisėtu vien dėl to, kad buvo konstatuotas pakankamas kiekis jau perduotų žemės sklypų. Tačiau nebuvo analizuotas tų sklypų tinkamumo nuosavybės teisių atkūrimui klausimas.

NŽT, teikdama prokuratūrai išvadą dėl Savivaldybės administracijos papildomo naujų žemės sklypų perdavimo teisėtumo (žr. pažymos 17.4 punktą), analizavo tik perduotų sklypų skaičių, net neužsimindama apie gautus skundus dėl sklypų, suformuotų apleistose teritorijose, netinkamumo nuosavybės teisių atkūrimui.

Pagrįstai galima kelti klausimą dėl viešojo administravimo subjektui privalomo objektyvumo principo (žr. pažymos 31 punktą) laikymosi, nes **NŽT 2019 m. spalio 17 d. rašte Nr. 1SD-3302-(7.22.E.) Kauno apygardos prokuratūrai net neužsiminta apie naujais vadinamų žemės sklypų formavimą apleistose, netinkamose nuosavybės teisių atkūrimui teritorijose**, kas buvo pažymėta NŽT Skyriaus 2018 m. ir 2019 m. raštuose Savivaldybės administracijai (žr. pažymos 12.1 ir 12.7 punktus) dar iki paskutinio 2019 m. birželio 4 d. pretendentų į nuosavybės teisių atkūrimą susirinkimo.

Pagal LVAT praktiką turto nacionalizacijos pasekmių pašalinimas, atkuriant nuosavybės teises, yra prioritetas valstybės ir visos visuomenės interesas, todėl bet kuris teisingumo pažeidimas šiame procese yra ne tik konkretaus asmens teisių pažeidimas, bet ir visos visuomenės interesas, kad procesas būtų teisėtas, skaidrus ir teisingas (žr. pažymos 45 punktą). Todėl tokiu atveju ginama ne tik konstitucinė konkretaus pretendento teisė į nuosavybę, bet ir viešasis interesas.

Tinkamo ir skaidraus nuosavybės teisių atkūrimo, kaip specifinio proceso, kuriuo atkuriamos asmenų nuosavybės teisės į ypatingą nuosavybės objektą – žemę, užtikrinimas yra viešasis

interesas, kuris turi būti ginamas įstatymų nustatyta tvarka.

52. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas ne kartą yra pabrėžęs atsakingo valdymo principą (žr. pažymos 39 punktą), kuris yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos Konstitucijoje (žr. pažymos 22 punktą), numatant, jog valdžia tarnauja žmonėms.

Konstitucijoje įtvirtinta prokuroro funkcija, pagal kurią jis įstatyme nustatytais atvejais gina asmens, visuomenės ir valstybės teises bei teisėtus interesus. Ji detalizuota Prokuratūros įstatymo 19 straipsnio 1 dalyje (žr. pažymos 27 punktą), pagal kurią prokurorai, nustatę asmens, visuomenės, valstybės teisių ir teisėtų interesų pažeidimą, viešąjį interesą gina įstatymuose nustatytais atvejais ir tvarka pagal asmens, valstybės ar savivaldybių institucijos arba įstaigos pranešimą, pasiūlymą, pareiškimą, skundą arba savo iniciatyva, taip pat – tais atvejais, kai kitų institucijų pareigūnai, tarnautojai ar jiems prilyginti asmenys, privalantys ginti šį interesą, nesiėmė priemonių pažeidimams pašalinti (žr. pažymos 44 punktą).

53. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, konstatuotina:

53.1. Savivaldybės administracija iki paskutinio pretendentų į nuosavybės teisių atkūrimo susirinkimo 2019 m. birželio 4 d. ignoravo NŽT Skyriaus prašymus informuoti apie Savivaldybės administracijos perduotų apleistose teritorijose suformuotų žemės sklypų sutvarkymą tinkamam nuosavybės teisių atkūrimo funkcijos įgyvendinimui;

53.2. NŽT Skyrius nesiėmė efektyvių veiksmų, gavęs Pareiškėjų skundą dėl nuosavybės teisių atkūrimui suformuotų naujais vadinamų žemės sklypų netinkamumo, užtikrinant žemės naudojimo valstybinės kontrolės funkcijos atlikimą;

53.3. NŽT Skyrius suderino nuosavybės teisių atkūrimui suformuotų naujais vadinamų sklypų kadastro duomenų bylas, nors antstolis konstatavo faktines aplinkybes dėl dalies sklypų netinkamo ženklinimo;

53.4. naujų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui sąrašas NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) buvo patvirtintas, negavus Savivaldybės administracijos atsakymo į kreipimąsi dėl sklypų suformavimo apleistose teritorijose, t. y. neišsiaiškinus faktinės situacijos dėl teritorijų, kuriose suformuoti naujais vadinami žemės sklypai, tinkamumo nuosavybės teisių atkūrimui;

53.5. iš turimų galimo viešojo intereso pažeidimo tyrimo prokuratūroje dokumentų nematyti, kad konstatuojant sklypų pakankumą nuosavybės teisių atkūrimui kiekybiniu aspektu, būtų buvęs įvertintas NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymo Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) teisėtumas kokybiniu aspektu.

54. **Apibendrinant, darytina išvada, kad naujų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui pateikimo tinkamumo klausimas Alytaus mieste buvo vertinamas kiekybiniu, bet ne kokybiniu aspektu, institucijoms neatlikus teisės aktuose nustatytų veiksmų (žr. pažymos 51 punktą). O tai nesuderinama nei su teisėtumu, nei su atsakingo valdymo principais (žr. pažymos 22, 31 ir 39 punktus), todėl situacija turėtų būti peržiūrima iš esmės, kompetentingoms institucijoms atlikus žemės naudojimo valstybinės kontrolės, aplinkos apsaugos patikrinimus.** Patikrinimų metu pasitvirtinus aplinkybėms dėl daugumos NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) patvirtintų naujais įvardintų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui netinkamumo, jų nesutvarkius, papildomas žemės sklypų perdavimas Savivaldybės administracijos 2019 m. rugpjūčio 23 d. raštu Nr. SD-7000(6.83E) NŽT Skyriui (žr. pažymos 16 punktą) negalėtų būti vertinamas kaip perteklinis, ar įvykdytas be teisinio pagrindo. Šiuo aspektu vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, **ši X, Y ir Z skundo dalis pripažintina pagrįsta.**

Tyrimo metu gauta informacija dėl NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymo Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) teisėtumo, galimos nusikalstamos veikos, bei teisės aktų reikalavimų pažeidimų pašalinimo, ginant viešąjį interesą vertintina prokuratūroje (žr. pažymos 5-20, 27, 44-47 ir 51 punktus).

55. Iš prokuratūros dokumentų nematyti, jog būtų buvęs nagrinėtas Savivaldybės administracijos iki paskutinio pretendentų susirinkimo NŽT Skyriui perduotų naujais įvardintų žemės sklypų tinkamumas kokybiniu aspektu (žr. pažymos 17, 51.18 ir 53–54 punktus). Todėl tikslinga Lietuvos Respublikos Generaliniam Prokurorui rekomenduoti įvertinti šioje pažymoje išdėstytas aplinkybes dėl galimai nusikalstamos veikos bei viešojo intereso pažeidimo; spręsti klausimą dėl galimybės peržiūrėti prokuratūros priimtus sprendimus pažymoje nurodytais klausimais, atnaujinti baigtus tyrimus, paaiškėjus naujoms aplinkybėms; nustačius nusikalstamos veikos požymius, viešojo intereso pažeidimus, užtikrinti teisės aktuose nustatytų veiksmų atlikimą.

56. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės politiką žemėtvarkos, geodezijos, kartografijos, nekilnojamojo turto kadastro srityse formuoja, šios valstybės politikos įgyvendinimą organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija (žr. pažymos 35 punktą), tikslinga šiai institucijai rekomenduoti:

56.1. pateikti išvadą, ar galimas yra naujų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui kadastro duomenų bylų tvirtinimas teritorijose, kurios galimai užterštos nesutvarkytais statybinėmis ir bitumo atliekomis, statinių liekanomis, naudojamos kitų asmenų žemės ūkio veiklai (šiltnamiams, daržams), t. y. kompetentingoms institucijoms nepatikrinus vietoje gautos informacijos apie galimus teisės aktų pažeidimus; koku teisiniu reglamentavimu vadovaujantis, kokia tvarka, kieno iniciatyva ir lėšomis turi būti sprendžiamas šis klausimas, gavus savivaldybės administracijos direktoriaus perduotus tokių sklypų dokumentus;

56.2. pateikti išvadą, ar buvo galimas žemės sklypų įtraukimas NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) į nuosavybės teisių atkūrimui tinkamų sklypų sąrašą, nepatikrinus teisės aktų nustatyta tvarka informacijos dėl teritorijų, kuriose suformuoti sklypai, užteršimo atliekomis, pavojingomis medžiagomis, statinių likučiais, kitų asmenų naudojamais šiltnamiais, daržais; nustačius pažeidimus, inicijuoti jų pašalinimą teisės aktų nustatyta tvarka.

57. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, tikslinga Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamentui rekomenduoti inicijuoti ir atlikti patikrinimą, kurio metu būtų nustatyta, ar NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) patvirtintuose žemės sklypuose nėra atliekų, įvertinant Pareiškėjų teiginius dėl gelžbetonio konstrukcijų, po žeme palaidotų statybinių atliekų (bitumo ir kt.), asfaltbetonio danga ir kt. (žr. pažymos 2.3, 2.6, 4 ir 12 punktus), ar nepažeidžiami aplinkos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai; nustačius pažeidimus, teisės aktų nustatyta tvarka spręsti klausimą dėl jų pašalinimo.

58. Pažymėtina, kad **tyrimo metu nebuvo gauta duomenų, patvirtinančių, jog būtų sureaguota į Pareiškėjų 2019 m. gegužės 28 d. kreipimesi** (žr. pažymos 12.9 punktą) Savivaldybės merui ir administracijos direktoriui **nurodytus teiginius dėl galimo už projektavimo sutarčių sudarymą tiesiogiai atsakingame Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriuje dirbančios G. K. viešųjų ir privačių interesų konflikto.** Pareiškėjų kreipimesi iškelta prielaida dėl galimo viešųjų ir privačių interesų konflikto (žr. pažymos 12.9 punktą), kontroliuojant žemės sklypų projektavimo proceso vykdymą (žr. pažymos 15 punktą), nebuvo nei patvirtinta, nei paneigta. Tyrimo metu nebuvo gauta ir duomenų, kad nurodyta informacija būtų buvusi perduota nagrinėti kompetentingai institucijai.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų įgyvendinimo kontrolė yra Vyriausiosios tarnybinės etikos komisijos funkcija (žr. pažymos 32 punktą), tikslinga siūlyti šiai institucijai spręsti klausimą dėl galimybės įvertinti Pareiškėjų 2019 m. gegužės 28 d. kreipimesi (žr. pažymos 12.9 punktą) Savivaldybės merui ir administracijos direktoriui nurodytus teiginius dėl galimo Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriuje dirbančios G. K. viešųjų ir privačių interesų konflikto.

SEIMO KONTROLIERIŲ SPRENDIMAI

59. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 3 punktu, **Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia:**

X, Y ir Z skundo dalies tyrimą dėl nuosavybės teisių atkūrimo ne pretendentų pasirinktu būdu, nutraukti.

60. Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, **Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai nusprendžia:**

X, Y ir Z skundo dalį dėl galimai apleistose teritorijose suformuotų žemės sklypų įtraukimo į naujų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui sąrašą pažymoje nurodytu aspektu pripažinti pagrįsta.

SEIMO KONTROLIERIŲ REKOMENDACIJOS

61. Vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 6, 12, 14, 16 ir 20 punktais, **Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriai rekomenduoja:**

61.1. **Lietuvos Respublikos Generaliniam Prokurorui** – įvertinti šioje pažymoje išdėstytas aplinkybes dėl galimai nusikalstamos veikos bei viešojo intereso pažeidimo; spręsti klausimą dėl galimybės peržiūrėti prokuratūros priimtus sprendimus pažymoje nurodytais klausimais, atnaujinti baigtus tyrimus, paaiškėjus naujoms aplinkybėms; nustatčius nusikalstamos veikos požymius, viešojo intereso pažeidimus, užtikrinti teisės aktuose nustatytų veiksmų atlikimą (iš dokumentų nematyti, jog prokuratūros atliekamų tyrimų metu būtų buvęs nagrinėtas Savivaldybės administracijos iki paskutinio pretendentų susirinkimo NŽT Skyriui perduotų naujais įvardintų žemės sklypų tinkamumas kokybiniu aspektu (žr. pažymos 17, 51.18 ir 53–54 punktus).

61.2. **Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijai** –

61.2.1. pateikti išvadą, ar galimas yra naujų žemės sklypų nuosavybės teisių atkūrimui kadastro duomenų bylų tvirtinimas teritorijose, kurios galimai užterštos nesutvarkytais statybinėmis ir bitumo atliekomis, statinių liekanomis, naudojamos kitų asmenų žemės ūkio veiklai (šiltnamiams, daržams), t. y. kompetentingoms institucijoms nepatikrinus vietoje gautos informacijos apie galimus teisės aktų pažeidimus; koku teisiniu reglamentavimu vadovaujantis, kokia tvarka, kieno iniciatyva ir lėšomis turi būti sprendžiamas šis klausimas, gavus savivaldybės administracijos direktoriaus perduotus tokių sklypų dokumentus;

61.2.2. pateikti išvadą, ar buvo galimas žemės sklypų įtraukimas NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) į nuosavybės teisių atkūrimui tinkamų sklypų sąrašą, nepatikrinus teisės aktų nustatyta tvarka informacijos dėl teritorijų, kuriose suformuoti sklypai, užteršimo atliekomis, pavojingomis medžiagomis, statinių likučiais, kitų asmenų naudojamais šiltnamiais, daržais; nustatčius pažeidimus, inicijuoti jų pašalinimą teisės aktų nustatyta tvarka.

61.3. **Alytaus regiono aplinkos apsaugos departamentui** – inicijuoti ir atlikti patikrinimą, kurio metu būtų nustatyta, ar NŽT Skyriaus vedėjo 2019 m. balandžio 26 d. įsakymu Nr. 2VĮ-345-(14.2.2.) patvirtintuose žemės sklypuose nėra atliekų, įvertinant Pareiškėjų teiginius dėl gelžbetonio konstrukcijų, po žeme palaidotų statybinių atliekų (bitumo ir kt.), asfaltbetonio danga ir kt. (žr. pažymos 2.3, 2.6, 4 ir 12 punktus), ar nepažeidžiami aplinkos apsaugą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai; nustatčius pažeidimus, teisės aktų nustatyta tvarka spręsti klausimą dėl jų pašalinimo.

61.4. **Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai** – spręsti klausimą dėl galimybės įvertinti Pareiškėjų 2019 m. gegužės 28 d. kreipimesi (žr. pažymos 12.9 punktą) Savivaldybės merui ir

administracijos direktoriui nurodytus teiginius dėl galimo Savivaldybės administracijos Architektūros, urbanistikos ir žemėtvarkos skyriuje dirbančios G. K. viešųjų ir privačių interesų konflikto.

Primename, kad Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas

Seimo kontrolierė

Milda Vainiutė